VICTOR BRĂTULESCU
Profesor de limba română

GHEORGHE NICOLESCU
Profesor de pedagogie

MIHAIL EMINESCU, ION CREANGĂ

ŞI

d-l SIMION MEHEDINŢI

DESPRE

ŞCOALA ROMÂNEASCĂ

ARTICOLE POLITICE, AMINTIRI DIN COPILĂRIE, ALTĂ CREŞTERE

BUCUREŞTI
1941

Preţul 50.— Lei

CUVÂNT DE LĂMURIRE

Indreptăm către colegii învăţători, preoţi şi profesori gândurile adunate în această carte, ale lui Mihail Eminescu, Ion Creangă şi ale d-lui Simion Mehedinţi, cu nădejdea că poate se va purcede la o altă şcoală, care trebue Neamului nostru.

Mai marii şcoalei din Ţara noastră încă pot găsi şi dânşii aci reazim legiuirilor şi strădaniilor lor bune.

Intr'o altă lucrare, pe curând, va fi vorba de gândurile regretatului profesor Nicolae Iorga, despre şcoala românească.

AUTORII

Mihail Eminescu

Articolele: Învăţământul clasic şi Educaţie şi Învăţământ

Ca şi cea de azi, şcoala din vremea lui Eminescu dădea diplome, scotea slujbaşi cutoatecă şi atunci şi acum şi întotdeauna, o şcoală adevărată este aceea care, precum arată marele Eminescu, mişcă Neamul spre muncă şi producţie.

Muncă în şcoală şi în afară de ea tot muncă. Mai puţine şcoli teoretice şi mai multe şcoli practice: şcoli de agricultură, de meserii, de gospodărie, de comerţ, de inginerie, etc., ţinându-se socoteală de nevoile locale şi păstrându-se cu chibzuinţă cumpăna dreaptă între şcolile teoretice şi între acelea cu caracter practic.

După Eminescu şcoala secundară trebue să aibă alţi profesori căci, de multe ori, ei sunt de vină când şcoala nu dă roadele aşteptate.

La aceasta se adăuga politica, al cărei amestec în numiri şi înlocuiri de dascăli, după cum erau sau nu de *„culoare"*, dăunează bunului mers al şcoalei.

Mai poartă vină, zice tot Eminescu, şi unii dintre marii dregători ai Ţării, care nu se pricep la lucrurile de şcoală, dibue şi fac legi la întâmplare.

Privitor la învăţământul clasic, Eminescu arată că limbile greacă şi latină nu dau elevului de liceu pâinea cea de toate zilele. Ele pun însă în mişcare funcţiunile sufleteşti ale şcolarului, dând îndemn pornirilor fireşti către adevăr şi dreptate.

Alţi oameni am avea dacă în şcoala secundară s'ar face mai temeinic şi mai cu spor limbile clasice, ajungându-se la cetirea de cărţi în aceste limbi.

Liceul îşi are rostul lui cu condiţia de a se păstra calea de mijloc şi de a nu se aluneca nici de o parte nici de alta.

Programele analitice prea încărcate îngreuiază pe şcolar şi nu dau rezultate sigure tocmai din această pricină.

Învăţământul trebue să fie activ — iniţiativa învăţării trebuind să pornească dela elev. Dascăl şi elev să lucreze deavalma şi cu însufleţire, dornici de a afla şi de a-şi lămuri atâtea lucruri.

(Elevul să dorească să cerceteze şi să rezolve probleme. Să se treacă dincolo de programa analitică. Să se pună în mişcare elevul).

Învăţământul să nu se îndrepte numai către memorie. Calea în şcoală să fie a face pe elev să cerceteze în mijlocul lucrurilor.

Scopul şcoalei primare şi al celei secundare să fie acela de a educa în sens naţional şi moral.

Cartea de cetire — una în toată ţara — după cum gândia Eminescu, dă unitate de gândire şi de simţire, ajutând astfel la întărirea Neamului.

Învăţământul clasic

„După ce solicitudinea guvernanţilor noştri au dat rezultatele cele mai frumoase pe toate terenurile; după ce de ex. bugetul cheltuelilor statului s'a suit în patru ani de guvernare roşie cu 30 de procente şi mai bine, pe când la condeiele veniturilor se observă o îmbucurătoare scădere, ceea ce dovedeşte că clasele contribuabililor huzuresc de bine într'atâta încât nu mai vor să plătească dări; după ce c'un cuvânt ţara promite a deveni în adevăr fericită, ca acel cioban din versurile d-lui C. A. Rosetti, căruia cămaşa îi părea un lux nepermis beatitudinei sale; după atâtea şi atâtea izbânzi, fie'n chestiunea rectificării graniţelor în minus, fie'n ches-

tiunea israelită ori a drumurilor de fier, ori a Arab-Tabiei, vedem că a sosit şi vremea învăţământului public, care pare a se afla în fericita poziţie de-a fi atras asupra-şi binevoitoarele priviri ale organului mult învăţatului şi prin multe academii trecutului d. Costinescu. De sigur nici o foae nu e mai competentă în materie de învăţământ decât acea dirijată de-un bărbat al naţiunii, împodobit cu atâta învăţătură şi cu atâtea daruri fireşti, ne mai numărând darul cel mai cu deosebire apreţuit de confratele Carada, ce formează baza operaţiunilor sale mercantile.

Astfel punându-se la cale trebuşoara Băncii Naţionale, se vede c'a mai rămas nepusă la cale şi la regulă chestiunea băncilor şcoalei, şi asupra acestei materii se întinde ziarul guvernamental, bazându-se pe studiile lui A. D. Xenopol asupra învăţământului, publicate în „Steaua României".

Dacă suntem aşa cum suntem, şcoalele de greceşte şi latineşte ne-au prăpădit. Invăţământul real, iată mântuirea.

Nu există mai mari prieteni ai învăţământului real decât tocmai noi. In nenumărate rânduri am vorbit despre inconvenientul social al proletariatului condeiului, în nenumărate rânduri am arătat că, dela şcoala primară începând şi sfârşind cu universităţile, institutele noastre nu produc decât sute de exemplare ale logofătului Coate goale, care primejdueşte mersul bazat în esenţă pe muncă şi pe producţiune, a oricărei societăţi omeneşti...

Ce fericire pentru noi, când vedem acuma ideile noastre împărtăşite cu multă bună-voinţă de un

organ atât de... ne lipseşte într'adevăr calificativul pentru a însemna cu destulă pregnanţă pe aprigul apărător al chestiunilor celor mai populare.

Această fericire de a-şi vedea în sfârşit recunoscute ideile, nu ne opreşte însă de a releva oarecare lucruri, cari vor arăta că ideia noastră, adoptată cu atâta generozitate de aprigii odinioară adversari ai proectului de lege propus de d. Maiorescu, *ca ministru al învăţăturilor, are mai multe rădăcini şi nu se bazează numai pe insuficienţa şcoalelor de greceşte şi latineşte.*

Inainte de toate, greceasca şi latineasca să fie de vină că societatea noastră merge rău? Milioane de spirite tinere s'au adăpat la isvorul fecund al antichităţii clasice, fără ca să se fi ivit vre-un pericol pentru desvoltarea lor ulterioară; din contră.

Cată dar să fie o cauză mai adâncă, pentru care greceasca şi latineasca să fi avut tocmai în România rezultate fatale. Şcoala de latineşte au produs în Franţa pe un Voltaire, la noi pe d. A. Sihleanu. Cerem iertare ilustrului fost vice-prezident al Camerei roşie, că-l cităm alături c'un om atât de „insignifiant" ca francezul mai sus pomenit, dar superioritatea hotărâtoare a d-lui Sihleanu în modele de stil, precum şi cercetările sale, cu drept cuvânt faimoase, asupra lui Cincinat şi a pochilor, ne impunea dela sine această probă a superiorităţii culturei române asupra celei franceze bună-oară, ne mai vorbind de cea nemţească care nu merită nici o consideraţie în alăturarea cu a noastră.

Cultura clasică are calitatea determinată de-a creşte, ea este în esenţă educativă, şi iată ceea ce-a

lipsit şcoalelor noastre pân'acuma şi le va lipsi încă mult timp înainte. A învăţa vocabule latine pe din afară, fără a fi pătruns de cel adânc spirit de adevăr, de pregnanţă şi de frumuseţe a antichităţei clasice, a învăţa regule gramaticale fără a fi pătruns acea simetrie intelectuală a cugetării antice, este o muncă zadarnică, e literă fără înţeles. Fixat odată pentru totdeauna, ne mai putându-se schimba, căci aparţine unor timpi de mult încheiaţi, spiritul antichităţii e regulatorul statornic al inteligenţei şi al caracterului şi isvorul simţului istoric.

Dar o dovadă netedă pentru influenţa educativă a antichităţii e fără îndoială faptul că tocmai statele acelea, cari au cultivat-o mai mult, sunt cele mai înaintate, că redeşteptarea culturii în genere se datoreşte studiului acestuia, că fără el n'ar exista în genere o cultură a cătării. Sau într'adevăr s'ar putea suplanta Salust, prin Rochefort, scrisorile lui Cicero, prin telegramele de condoleanţă ale d-lor Mircea, Vintilă şi Horia? Noi credem că, cu toată actualitatea producţiunilor geniale ale acestui sănătos şi matur prezent, el încă nu are acea formă pe deapururea determinată, precum o are antichitatea.

Nici latineasca, nici greceasca, nu sunt în ele înşile de vină la relele ce li se atribue. Privite ca cunoştinţe, ele într'adevăr nu dau decât profesorilor pânea de toate zilele; dar nici nu este aceasta menirea lor. Important este ca spiritul de adevăr, ce domneşte în cultura fixată prin ele, să stăpânească în societate, şi de aceea înţelegem ca studiul lor să fie mărginit la clasele acelea ale so-

cietății, cari determinează spiritul public: la învățații de profesie, la jurisconsulți, la cler; dar în aceste ramure conștiința trebue să fie deplină. Celelalte clase se pot într'adevăr dispensa de cunoștința antichității, — căci desvoltarea limbei naționale, stăpânită fiind de sferele superioare de același spirit de adevăr și bine pe care-l are antichitatea, va fi un instrument destul de bun pentru desvoltarea inteligenței lor. Ceeace nu ne convine așa dar în maniera d'a vedea a organului guvernamental, este confundarea acestor sfere deosebite, este amestecul învățământului clasic cu cel real. Sferele trebuesc despărțite odată pentru totdeauna, precum se desparte facultatea de medicină de cea de drept. **Desigur trebuesc împuținate liceele, desigur trebuesc școli reale.** *Dar numai nu confuzie și amestec între sfere cu totul deosebite ale activității inteligenței. Scopul practic al învățământului real e câștigul, e aplicarea cunoștințelor pentru a câștiga. Scopul învățământului clasic nu este acesta. Din contră, se presupune totdeauna că învățământul clasic aduce foloase societății, cari nu stau în absolut nici o proporție cu câștigul individului. Munca unui om se poate plăti, caracterul, cultura lui nici când. A judeca un proces de milioane, e poate o muncă tot atât de ușoară ca și a judeca unul de o sută de lei, dar chestiunea* **e de a-l judeca drept și pe unul și pe altul.**

Precum gimnastica desvoltă puterile musculare și dă corpului o atitudine de putere și tinerețe, tot astfel pururea tânăra și senina antichitate dă o atitudine analogă spiritului și caracterului omenesc.

Dar, pentru ca această **gimnastică morală** *să se resimtă în caracterul şi în spiritul public, trebue să existe clase întregi de oameni, cari s'o exercite imediat, şi anume clasele acelea, cari nu sunt avizate la muncă materială. Atunci gimnastica aceasta se va resimţi, vrând, nevrând, şi asupra celorlalte clase pozitive.*

Dar avut-am noi oare licee?

Cine nu ştie că, pentru a fi profesor de liceu după încalificabila noastră lege a instrucţiei, nu se cerea decât absolvirea liceului însuşi şi depunerea unui concurs ca vai de capul lui. Oare latineasca şi greceasca sunt de vină că o generaţie întreagă de ignoranţi — exceptăm profesorii cu studii academice — umple catedrele liceale şi gimnaziale, predându-şi neştiinţa lor drept ştiinţă, ca nişte somnoroşi fără vocaţiune se pun pe carte până ce pot trece vr'un concurs, şi după aceea leagă cartea de gard, nu mai citesc absolut nimic şi dictează numai an cu an acelaş caet vechiu şi unsuros, unor urechi nouă? Latineasca şi greceasca e de vină dacă postulanţi de rând, ce nu ştiu citi şi scrie, ocupă funcţii în organismul instrucţiei publice? Latineasca e de vină dacă un reteveist cu patru clase primare, agent electoral de soiul birtaşului Purcel, e şef al diviziei instrucţiei în România?

La acestea nu e de vină senina antichitate, ci desvoltarea **demagogică a societăţii noastre.** *Până ce nu va înceta aceasta, prevedem că orice şcoli s'or face — cât de speciale —* **ele nu vor putea aduce nici o îndreptare** *într'o societate în care meritul e în poziţie de a fi judecat de Fundeşti, Costineşti*

sau Serurii! Şi oare nu vedem această tendenţă nefericită la aceia chiar cari au urmat cursuri de ştiinţe exacte? Medicii români... caută funcţii, cei eşiţi din şcoale de arte, de meserii, de tehnică, toţi aleargă după funcţiuni, salariate de stat, de comune, de judeţe!

Dar dacă în adevăr şcoalele noastre de latineşte şi greceşte ar fi fost bune, ce n'am vedea astăzi în România? Am vedea cel puţin ştiinţele istorice înflorind, am avea eruditi. Ei bine, ştiinţa, cât se face la noi, se face de ruşine, de ochii lumii oare-cum, şi de către bărbaţi cari, între noi fie zis, nici n'au studiat vrio dată în şcoalele româneşti, cel puţin nu în cele din România. D. Cipariu, care ştie desigur bine latineasca sa, n'a studiat în şcoalele noastre, Cihac asemenea nu, c'un cuvânt nici unul din învăţaţii, sau literatorii mai însemnaţi, cari îndealtmintrelea se pot număra pe cele zece degete.

Să nu atribuim dar exclusiv împrejurării, că se pretextează prin şcoli a se învăţa latineşte şi greceşte, **relele cari răsar din desvoltarea demagogică a societăţii,** *din ignoranţa noastră şi din lipsa de voinţă de a pune capăt unor monstruozităţi incompatibile cu secolul în care trăim. O ţară, a cărei instrucţie se dirijează de către indivizi* **cu câte patru clase primare,** *o ţară a cărei jurnalism şi legislaţiune e reprezentată tot prin asemenea genii, nu poate înainta, din cauza spiritului de* **minciună,** *care pluteşte asupra tuturor raporturilor, nu însă din cauza că latineasca sau greceasca i-ar fi punând piedici!...*

Educaţie şi învăţământ

Nu ştim cum să ne explicăm împrejurarea că, de cât-va timp încoace, apar în foaia oficioasă propuneri cari primejduesc învăţământul. Mai deunăzi

Fig. 2. — Teiul lui Eminescu. Grădina Copou-Iaşi

era vorba de învăţământul clasic, pe care iluştrii confraţi voiau a-l vedea amestecat cu cel real. *Rezultatul fericit al acestui amestec ar fi că elevii*

sau Serurii! Şi oare nu vedem această tendenţă nefericită la aceia chiar cari au urmat cursuri de ştiinţe exacte? Medicii români... caută funcţii, cei eşiţi din şcoale de arte, de meserii, de tehnciă, toţi aleargă după funcţiuni, salariate de stat, de comune, de judeţe!

Dar dacă în adevăr şcoalele noastre de latineşte şi greceşte ar fi fost bune, ce n'am vedea astăzi în România? Am vedea cel puţin ştiinţele istorice înflorind, am avea eruditi. Ei bine, ştiinţa, cât se face la noi, se face de ruşine, de ochii lumii oare-cum, şi de către bărbaţi cari, între noi fie zis, nici n'au studiat vrio dată în şcoalele româneşti, cel puţin nu în cele din România. D. Cipariu, care ştie desigur bine latineasca sa, n'a studiat în şcoalele noastre, Cihac asemenea nu, c'un cuvânt nici unul din învăţaţii, sau literatorii mai însemnaţi, cari îndealtmintrelea se pot număra pe cele zece degete.

Să nu atribuim dar exclusiv împrejurării, că se pretextează prin şcoli a se învăţa latineşte şi greceşte, **relele cari răsar din desvoltarea demagogică a societăţii,** *din ignoranţa noastră şi din lipsa de voinţă de a pune capăt unor monstruozităţi incompatibile cu secolul în care trăim. O ţară, a cărei instrucţie se dirijează de către indivizi* **cu câte patru clase primare,** *o ţară a cărei jurnalism şi legislaţiune e reprezentată tot prin asemenea genii, nu poate înainta, din cauza spiritului de* **minciună,** *care pluteşte asupra tuturor raporturilor, nu însă din cauza că latineasca sau greceasca i-ar fi punând piedici!...*

Educaţie şi învăţământ

Nu ştim cum să ne explicăm împrejurarea că, de cât-va timp încoace, apar în foaia oficioasă propuneri cari primejduesc învăţământul. Mai deunăzi

Fig. 2. — Teiul lui Eminescu. Grădina Copou-Iaşi

era vorba de învăţământul clasic, pe care iluştrii confraţi voiau a-l vedea amestecat cu cel real. *Rezultatul fericit al acestui amestec ar fi că elevii*

n'ar şti nici obiectele unuia, nici ale celuilalt, **precum azi, în timpul programelor încărcate, n'ajung să ştie nimic cum se cade.** *O rup pe franţuzeşte, nemţeşte, italieneşte, dar nu ştiu a-şi scrie şi vorbi limba lor proprie; învaţă din carte organografia plantelor şi nu ştiu deosebi o plantă criptogamă de una fanerogamă, un burete de o floare. De mirare nu e, căci nici profesorii lor n'au ştiut uneori. Astfel — ex omnibus aliquid, ex toto nihil —* **apucând din toate câte ceva, dar neştiind nimic în fond,** *supunându-şi memoria la învăţătura pe de rost a mii de cuvinte neînţelese, elevul român se distinge cu drept cuvânt* **prin lipsa de interes pentru învăţătură.** *De unde să-şi aibă un asemenea interes, când profesorii nu-l au în cele mai multe cazuri, de unde să aibă iubire pentru obiect, când aşa numita datorie ce şi-o împlinesc învăţătorii cu el, consistă în* **minimul posibil de lecţii predate,** *când, afară de rare excepţiuni, mai toţi sunt lipsiţi de acea sete de a afla înşişi adevărul, care caracterizează pe oamenii de ştiinţă? Astfel la noi, ca la nealţii, se'nvaţă carte, nu pentru ea însăşi, cu acea vioiciune de concepţie, cu acel entuziasm care se află la tinerime şi în corpul didactic al altor ţări, ci pentru a trece cât se poate de repede prin toate clasele, a face tot atât de repede şi superficial dreptul la vr'o facultate ocultă şi a intra cât mai curând într'un post.* Pentru a mai scurta din calea liceului, s'au întemeiat şcoli private de aportare, în cari elevii se deprind a aduce răspunsurile la cestiunile de bacalaureat. A explica cum toate acestea nu pot avea de rezultat decât **tâmpirea inteligenţei,** *a ex-*

plica de ce dela o şcoală se cer „nu multe, ci mult" „non multa, sed multum", de ce temeinicia celor ştiute şi pătrunderea de ele e mai preferabilă unei nemistuite mulţimi de cuvinte; ar însemna în fine, a scrie un întreg tratat de psicologie, ceeace deocamdată n'avem de gând. Caracterul însă al unei şcoli bune e **ca elevul să înveţe în ea mai mult decât i se predă,** *mai mult decât ştie însuşi profesorul.* Odată **interesul inteligenţei trezit** *pentru obiecte, odată simţirile şi judecata deprinse la observaţie, elevul ajunge prin* **proprie gândire** *la rezultatele cari* **nu stau în carte.** *Dar să lăsăm aceasta; destul că şcoala n'ar trebui să fie o magazie de cunoştinţe străine, ci o gimnastică a întregei individualităţi a omului; elevul,* **nu un hamal** *care-şi încarcă memoria cu saci de coji ale unor idei străine, sub cari geme, ci un om care-şi exercită toate puterile proprii ale inteligenţei întărindu-şi aparatul intelectual, precum un gimnast îşi împuterniceşte până'n gradul cel mai mare aparatul fizic, fie'n vigoare, fie'n îndemânare. Aci vorbim, se 'nţelege, de învăţământul educativ din şcoalele primare şi secundare, nu de universităţi. La cele dintâi metodul de predare e lucrul de căpetenie; la universităţi metodul e indiferent, căci aci se cere ştiinţă şi numai ştiinţă. Şi aci va rămâne o mare deosebire între profesorul spiritual care* **ştie să-şi intereseze auditorul** *pentru assyriologie de ex., pe când altul nu va fi capabil de a-i interesa nici pentru frumoasele litere; dar totuşi esenţa universităţii rămâne* **ştiinţa,** *abstracţie făcând de orice alt scop; pe când esenţa celorlalte şcoli e* **creşterea.**

Dar venim la noul atentat al foii oficioase asupra învăţământului.

Nu s'ar putea — după părerea „Românului“ — ca în loc de carte de cetire, care cuprinde „poezii şi istorioare morale“, să se pună în mâna elevilor un tractat popular de agronomie? *De ce nu? Şi unul de cismărie şi de rotărie, dar nu va mai fi carte de citire. Datu-şi-a organul guvernamental când-va seamă de ceiace este o carte de citire pentru clasele primare, o carte în care se cuprind descrieri ale ţării proprii, istorisiri din trecutul ei,* **caracterizarea personajelor mari ale poporului,** *bucăţi de literatură populară şi de arte? O carte de citire nu e numai o* **enciclopedie naţională;** *ci dacă e bună şi cu îngrijire lucrată precum au început a se lucra, ea revarsă în mii de capete aceleaşi cunoştinţe, fără de nici o silă, căci nu se'nvaţă pe de rost; ea inspiră la zeci de mii de cetăţeni viitori aceeaşi* **iubire pentru trecutul şi brazda pământului lor;** *ea preface, după o justă observaţie, o masă de indivizi, ce se'ntâmplă a trăi pe aceeaşi bucată de pământ, într'un popor ce menţine o ţară. Tendinţa generală în şcoalele apusene e de-a înlocui toate cărţile speciale de studiu din şcoalele primare prin cartea de citire, căci aceasta din urmă dă deplină libertate metodului. Cărţi speciale cată să cuprinză definiţii stricte abstracte: cartea de citire e prin natura ei* **descriptivă.** *Se descriu toate în ea, deci se văd toate cu ochii minţii. A preface o carte neapărată educaţiunii tinerimii, neapărată pentru cultura limbii materne, pentru istoria şi geografia ţării, pentru variile cunoştinţe ce trebue*

să le aibă un om, într'o carte specială de agronomie, e o adevărată orbire .Să nu se uite că această carte

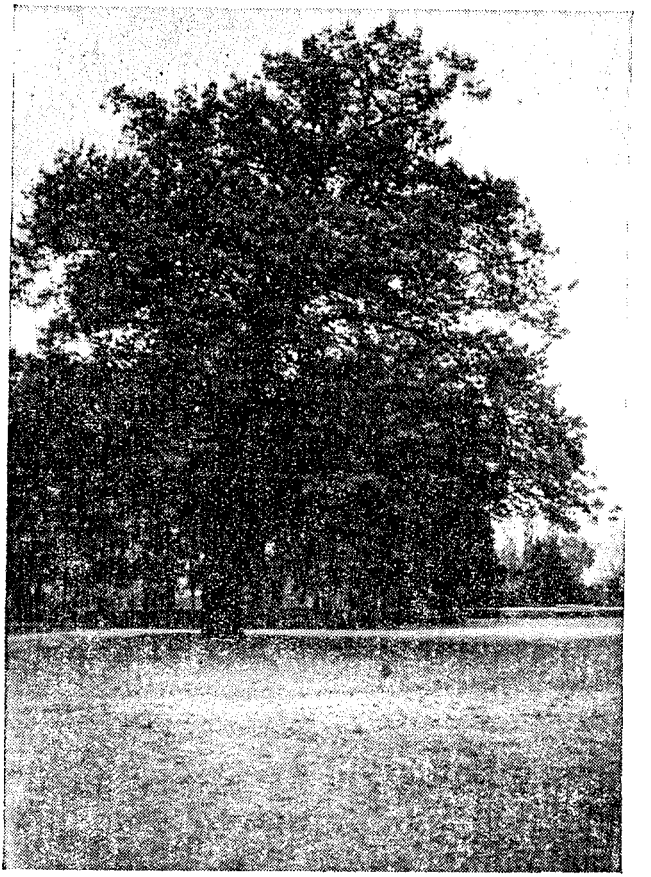

Fig. 3. — Teiul lui Eminescu in luna Mai.

de citire nu se'nvaţă pe de rost, că secretul compunerii **ei e de a fi interesant scrisă,** *conformă cu*

nivelul de înţelegere al copiilor, şi că ea îi creşte şi instrueşte pe aceştia în mod liber, fără a-i obosi.

Prin varietatea materiilor, ea dă libertate elevului de a fi atras cu deosebire de-o seamă din ele: unul va citi cu plăcere articole de ştiinţă naturală, altul pe cele istorice, un al treilea pe cele geografice: **pentru fie-ce predispoziţie intelectuală înnăscută e câte ceva în ea.**

Noi nu zicem prin asta că nu trebue să se'nveţe agronomie. O carte bine şi înţeles scrisă asupra materiilor agronomice e de neapărată necesitate pentru şcoalele rurale; dar pentru aceasta nu *trebue a se sacrifica scopul educaţiunii naţionale, pe care-l urmăreşte cartea de citire* şi pe care în ţările apusului l-a şi ajuns.

Ion Creangă

Dascălul în sine trebue să aibe însuşiri deosebite: să fie om de ispravă, bun la suflet, muncitor şi iubitor de muncă. Să lucreze printre oameni, nu numai în şcoală şi pe şcolari să-i deprindă cu lucrul de folos obştesc.

Voinţa mamei. Ea vede în viitor şi în acest scop îşi pregăteşte copiii. Casa părintească prin ea însăşi este o şcoală pentru copil, mai ales când sunt mai mulţi. In acest caz ei capătă o mai bună creştere, fiecare deprinzându-se de mic să respecte pe cel mai mare, după cum cel mai mare devine, în chip firesc, ocrotitorul fratelui mai mic. Supravegherea este mai uşoară. Cei mari ştiu să se ferească de unele apucături pe care le-ar putea imita fraţii lor mai mici. Copilul este numai ochi şi urechi. Nimic nu-i scapă.

Roadele învăţăturii. Cartea ţi-aduce mângâere. Vieţile sfinţilor, carte de cetire pentru toţi: şi pentru cei mici şi pentru cei mari.

Portul naţional în şcoală.

Se întipăresc adânc în sufletele copiilor cuvintele rostite de oaspeţi de frunte, care trec să vadă şcoala uneori.

Ce idealuri de viaţă îşi făuresc copiii.

Lupta între şcoala teologică veche şi între programa analitică cerută de vreme. Ceva aritmetică, geografie, cosmografie şi altele care trebuia să se adaoge.

Invăţătura se face cu rost şi cu înţeles iar pedeapsa cu bătaia este înlocuită prin bătaia cu vorba.
Să baţi cu vorba[1]).

Şi părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic şi cu bunătate mai era! Prin îndemnul său, ce mai de pomi s'au pus în ţinterim, care era îngrădit cu zăplaz de bârne streşinit cu şindilă, şi ce chilie durată s'a făcut la poarta bisericei pentru şcoală; ş'apoi să fi văzut pe neobositul părinte cum umbla prin sat din casă în casă, împreună cu bădiţa Vasile a Ilioaiei, dascălul bisericii, un holteiu zdravăn, frumos şi voinic şi sfătuia pe oameni să-şi dee copiii la învăţătură. Şi unde nu s'au adunat o mulţime de băeţi şi fete la şcoală, între care eram şi eu, un băet prizărit, ruşinos şi fricos şi de umbra mea.

Intr'una din zile şi chiar în ziua de Sfântul Foca, scoate vornicul din sat pe oameni la o clacă de dres drumul. Se zicea că are să treacă Vodă pe acolo spre mânăstire. Şi bădiţa Vasile n'are ce lucra! Hai şi noi, mă băeţi, să dăm ajutor la drum, să nu zică Vodă când va trece pe aici, că satul nostru e mai leneş decât alte sate. Şi ne luăm noi dela şcoală şi ne ducem cu toţii. Şi care săpau cu cazmalele, care cărau cu tărăboanţele, care cu căruţele, care cu covăţile, în sfârşit lucrau oamenii cu tragere de inimă. Iar vornicul Nic' a Petricăi, cu paz-

1) Cu toate acestea Creangă bate cu nuiaua, în practică fiind şi pentru una şi pentru alta.

nicul vătămanul şi câţiva nespălaţi de mazili se purtau printre oameni de colo până colo.

Nu ştiu alţii cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul naşterii mele, la casa părintească din Humuleşti, la stâlpul hornului unde lega mama o şfoară cu motocei la capăt, de crăpau mâţele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit de

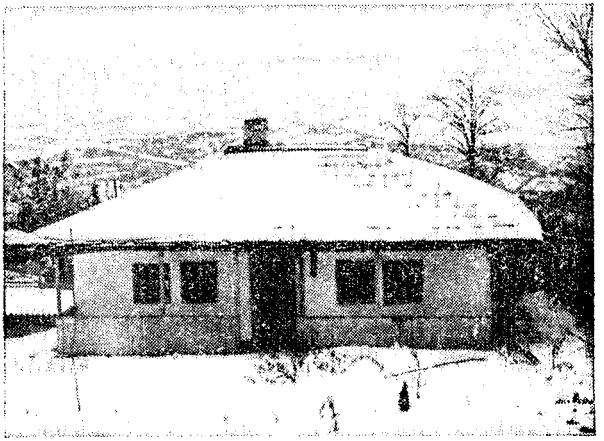

Fig. 4. — „Bojdeuca" din Iaşi.
In această casă a trăit Creangă. Alci primea pe Eminescu.

care mă ţineam când începusem a merge copăcel, la cuptiorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi băieţii de-a mijoarca, şi la alte jocuri şi jucării pline de hazul şi farmecul copilăresc, par'că-mi saltă şi acuma inima de bucurie! Şi, Doamne, frumos era pe atunci, căci, şi părinţii şi fraţii şi surorile îmi erau sănătoşi, şi casa ne era îndestulată, copiii şi

copilele megieşilor erau deapururea în petrecere cu noi, şi toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de par'că era toată lumea a mea.

Şi eu eram vesel ca vremea cea bună şi sturlubatec şi copilăros ca vântul în turbarea sa.

Şi mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: „Ieşi copile cu părul bălan afară şi râde la soare, doar s'a îndrepta vremea". Şi vremea se îndrepta după râsul meu...

Ştia, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamii, care şi ea cu adevărat că ştia a face multe şi mari minunăţii: alunga norii cei negri de pe deasupra satului nostru şi abătea grindina în alte părţi, înfigând toporul în pământ afară, dinaintea uşii; închega apa numai cu două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare; bătea pământul sau păretele sau vreun lemn, de care mă păleam la cap, la mână sau la picior, zicând: „Na, na!" şi îndată îmi trecea durerea...

Când vuia în sobă tăciunele aprins, care se zice că face a vânt şi vreme rea, sau când ţiuia tăciunele despre care se zicea, că te vorbeşte cineva de rău, mama îl mustra acolo în vatra focului, şi-l buchisa cu cleştele, să se mai potolească duşmanul; şi mai mult decât atâta: oleacă de nu-i venea mamei la socoteală căutătura mea, îndată pregătea cu degetul îmbălat, puţină tină din colbul adunat pe ospasul încălţării; ori mai în grabă lua funingene dela gura sobei, zicând: „Cum nu se dioache călcâiul sau gura sobei, aşa să nu mi se dioache

copilaşul!“ Şi-mi făcea apoi câte un benchiu boghet în frunte, ca să nu-şi prăpădească odorul... Şi altele multe încă făcea.

Aşa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunăţii, pe cât mi-aduc aminte; şi mi-aduc bine aminte, căci braţele ei m'au legănat, când îi sugeam ţâţa cea dulce şi mă alintam la sânu-i gângurind şi uitându-mă în ochii ei cu drag! Şi sânge din sângele ei şi carne din carnea ei am împrumutat: şi a vorbi dela dânsa am învăţat, iar înţelepciunea dela Dumnezeu, când vine vremea de a pricepe omul ce-i bine şi ce-i rău.

Ce-i pasă copilului, când mama şi tata se gândesc la neajunsurile vieţii, la ce poate să le aducă ziua de mâine, sau că-i frământă alte gânduri pline de îngrijorare. Copilul încălecat pe băţul său, gândeşte că se află călare pe un cal de cei mai straşnici, pe care aleargă cu voie bună, şi-l bate cu biciul şi-l struneşte cu tot dinadinsul şi răcneşte la el din toată inima de-ţi ie auzul; şi de cade jos, crede că l-a trântit calul, şi pe băţ îşi descarcă mânia în toată puterea cuvântului.

Aşa eram eu la vârsta cea fericită, şi aşa cred că au fost toţi copiii, de când îi lumea asta şi pământul, măcar să zică, cine ce-a zice.

Când mama nu mai putea de obosită, şi se lăsa câte-oleacă ziua să se odihnească, noi băieţii tocmai atunci râdicam casa în slavă. Când venea tata noaptea dela pădure din Dumesnicu, îngheţat de frig şi plin de promoroacă, noi îl spăriam sărindu-i în spate pe întuneric. Şi el, cât era de ostenit,

ne prindea câte pe unul, ca la „baba oarbă", ne ridica în grindă, zicând: „'tâta mare!" şi ne săruta mereu pe fiecare. Iar după ce se aprindea opaiţul şi tata se punea să mănânce, noi scoteam mâţele de prin ocniţe şi cotruţe, şi le flocăiam, şi le şmotream dinaintea lui, de le mergea colbul; şi nu putea scăpa bietele mâţe din mâinele noastre, până ce nu ne sgâriau şi ne stupeau, ca pe noi.

— Incă te uiţi la ei, bărbate, zicea mama, şi le dai paiele! aşa-i? — Ha, ha! bine v'au mai făcut, pughibale spurcate ce sânteţi! că nici-o lighioaie nu se poate aciua pe lângă casă, de răul vostru. Iacă dacă nu v'am săcelat astăzi, faceţi otrocol prin cele mâţe şi daţi la om ca cânii prin băţ. Acuş ieu varga din coardă, şi vă croiesc de vă merg petecile.

— Ia lasă-i şi tu măi nevastă, lasă-i; că se bucură de venirea mea, zicea tata, dându-ne huţa. Ce le pasă: lemne la trunchiu sânt; slănină şi făină în pod este deavolna; brânză în putină, asemenea; curechiu în poloboc, slavă Domnului! Numai de-ar fi sănătoşi să mănânce şi să se joace acum cât îs mititei; că le-a trece lor zburdăciunea, când or fi mai mari şi i-or lua grijile înainte; nu te teme că n'or scăpa de asta. Ş' apoi nu ştii că este o vorbă: *dacă-i copil, să se joace; dacă-i cal, să tragă, şi dacă-i popă, să citească...*

— Ţie omule, zise mama, aşa ţi-i a zice, că nu şezi cu dânşii în casă toată ziulica să-ţi scoată peri albi, mânca-i-ar pământul să-i mănânce, Doamne iartămă! De-ar mai veni vara, să se mai joace şi pe-afară; că m'am săturat de ei ca de mere pădureţe.

Câte drăcării le vine în cap, toate le fac; când începe a toca la biserică, Zahei al tău cel cuminte fuga şi el afară şi începe a toca în stative de pârâe părețîi casei şi dudue fereştrile. Iar stropşitul de Ion cu talanca dela oi, cu cleştele şi cu vătraiul face o hodorogeală şi un tărăboiu de-ţi ie auzul: apoi îşi pune câte o ţoală în spate şi câte-un coif de hârtie în cap şi cântă „aliluiia şi Doamne mileşte, popa prinde peşte", de te scot din casă. Şi asta în toate zilele de câte două, trei ori, de-ţi vine câteodată să-i coşeşti în bătaie, dac'ai sta să te potriveşti lor.

— ...Poi, de, măi femeie, tot eşti tu bisericoasă de s'a dus vestea; încaltea şi-au făcut şi băieţii biserică aici pe loc, după cheful tău; măcar că-ţi intră biserica în casă, de departe ce-i... De-amu puneţi-vă pe făcut privigheri de toată noaptea şi parascovenii câte vă place, măi băieţi, dacă vi-i voia să vă dea mă-ta în toate zilele numai colaci de cei unşi cu miere dela „Patruzeci de sfinţi" şi colivă cu miez de nucă.

— Ei, apoi! minte ai omule, mă miram eu, de ce's şi ei aşa de cuminţi, mititeii; că tu le dai nas şi le ţii hangul. Ia priveşte-i cum stau toţi treji *şi se uită ţintă în ochii noştri; par'că au de gând să ne zugrăvească.* Ian să-i fi sculat la treabă, ş'apoi să-i vezi cum se codesc, se drâmboiesc şi se sclifosesc, zise mama. Hai! la culcat, băieţi, că trece noaptea; vouă ce vă pasă, când aveţi de mâncare sub nas.

. . . . . .

Şi în ziua de Paşti am tras un „Ingerul a strigat“ la biserică, de au rămas toţi oamenii cu gurile căscate la mine. Şi mamei îi venea să mă înghită de bucurie. Şi părintele Ioan m'a pus la masă cu dânsul şi Smărăndiţa a ciocnit o mulţime de ouă roşii cu mine. Şi bucurie peste bucurie venea pe capul meu. Iar la învierea a doua, nu mi-a mai mers aşa de bine; căci toate fetele din sat viind la biserică şi unele din ele fiind mai drăcoase, cum au dat cu ochii de mine, le-a bufnit râsul şi au început a-mi zice:

Tunsul felegunsul,
Tunsul felegunsul,
Câinii după dânsul!

. . . . . .

Nu-i rău, măi Ştefane, să ştie şi băiatul tău o leacă de carte, nu numai-decât pentru popie, cum chiteşte Smaranda; că şi popia are multe năcăfale, *e greu de purtat. Şi decât n'a fi cum se cade, mai bine să nu fie.* Dar cartea îţi aduce şi oarecare mângâiere. Eu să nu fi ştiut a ceti, de mult aş fi înnebunit, câte am avut pe capul meu. Insă deschid Vieţile Sfinţilor şi văd atâtea şi atâtea şi zic: — Doamne! multă răbdare ai dat aleşilor tăi. Ale noastre sunt flori la ureche pe lângă cele ce spune în cărţi. Ş' apoi să fie cineva de tot bou, încă nu este bine. Din cărţi culegi multă înţelepciune: şi la dreptul vorbind, nu eşti numai aşa o vacă de muls pentru fiecare. Băietul văd că are ţinere de minte; şi

numai după câte a învăţat, cântă şi citeşte cât se poate de bine.

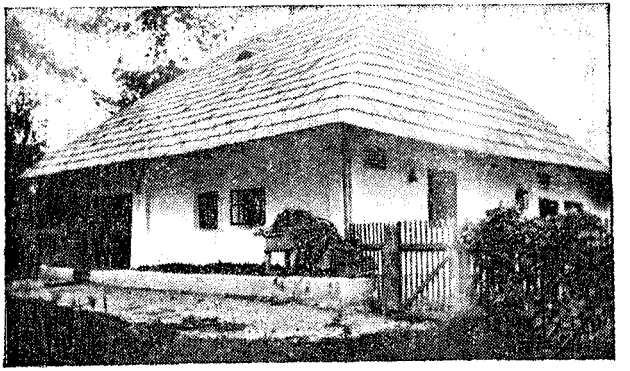

Fig. 5. — Casa părintească din Humulești.
Vedere din față.

. . . . . .

La 1852, în ziua când s'a sfinţit paraclisul spitalului din Târgul-Neamţului şi s'a deschis şcoala domnească de acolo, eu împreună cu alţi băieţi, isonari ai bisericei, stam aproape de Ghica-Vodă, care era faţă la acea serbare, înconjurat de o mulţime de lume şi nu ne mai săturam privindu-l. Şi el frumos la chip şi blând cum era, văzându-ne *pe mai toţi de-a rândul îmbrăcaţi cu cămeşuice cusute cu bibiluri şi albe cum e helgea, cu bondiţe mândre, cu iţari de ţigae şi încălţaţi cu opincuţe, spălaţi curat şi pieptănaţi, cu ruşinea zugrăvită în faţă şi cu frica lui Dumnezeu în inimă, aruncă o privire părintească spre noi şi zise:*

— Iată copii, şcoala şi sfânta biserică, izvoarele

mângâierii şi ale fericirii sufleteşti; folosiţi-vă de ele şi vă luminaţi, şi pe Domnul lăudaţi!

Aceste vorbe rostite din gura domnească au brăzdat adânc inima norodului adunat acolo, şi fără întârziere şcoala s'a umplut de băieţi doriţi de învăţătură, între care eram şi eu, cel mai bun de hârjoană şi slăvit de leneş, leneş fără păreche mă făcusem, căci mama, după câtă minte avea, nu se îndura să mă mai trimită acum nici la o cofă de apă, numai să învăţ carte şi să mă fac popă, ca părintele Isaia Duhu profesorul nostru. Bun mai era şi părintele Duhu, când se afla în toane bune, Dumnezeu să-l ierte! Pus-a el băieţii în rânduială, cum nu mai văzusem până atunci; cumpăra-ni el vara, din banii săi, cofe de zmeură şi fel de fel de puricale, de ni le da să mâncăm, şi mai în toată Sâmbăta ne încărca în o droagă de-a Mânăstirei-Neamţului şi ne ducea la stăreţie să dăm esamen dinaintea Stariţului Neonil, un bătrân olog, care ne sfătuia cu duhul blândeţei să ne ţinem de ceaslov şi psaltire. — Căci toate celelalte învăţături, zicea el, sunt numai nişte ereticii, care mai mult amărăsc inima şi turbură sufletul omului. Dar fost-a scris părintelui Duhu să nu asculte în totul sfaturile cuviosului stariţ, ci să ne înveţe şi câte oleacă de aritmetică, de gramatică, de geografie şi din toate câte ceva, după priceperea noastră.

Odată venind părintele Duhu supărat foc dela mânăstire, ne dete la regula de trei, tema următoare:

— Dacă o para luată pe nedreptul îţi mănâncă o sută drepte, apoi şase mii de lei, leafa mea pe an

care mi-a oprit-o starițul Neonil, pe nedreptul, câte parale drepte vor mânca dela Mânăstirea Neamțului?

— Douăzeci și patru milioane de parale, cinstite părinte, sau șese sute de mii de lei, răspunse unul dintre noi cu crida la tabelă.

. . . . . .

Mulți lăsându-și nevestele cu câte doi-trei copii acasă în creerii munților, venise la Folticeni să se pricopsească de învățătură... Ș'apoi carte se învăța acolo, nu glumă: unii cântau la psaltichie, colea, cu ifos:

Ison, oligon, petastì
Două chendime, hamilì,

până ce răguşeau ca măgarii; alții dintr'o răsuflare spuneau cu ochii închiși cele șeapte taine din catechismul cel mare; Gâtlan se certa și prin somn cu uriașul Goliat; mustăciosul Davidică dela Fărcașa, până tipărea o mămăligă, mântuia de spus pe de rost, repede și fără greș, toată istoria vechiului Testament de Filaret Scriban, împărțită în perioade, și pronumele conjunctive de dativ și acuzativ din gramatica lui Mărculescu:

— Mi-ți-i ni-vi-li, me-te-îl-o, ne-ve-i-le; me-te îl-o, ne-ve-i-le, mi-ți-i ni-vi-li.

Ce-a fi aceea, ducă-se pe pustii! Unia dondăneau ca nebunii, până-i apuca amețeala; alții o duceau numai într'un muget, cetind până le pierea vederea; la unia le umblau buzele parcă erau cuprinși de pedepsie; cei mai mulți umblau bezmetici și steteau pe gânduri, văzând cum își pierd vremea, și numai

mângâierii şi ale fericirii sufleteşti; folosiţi-vă de ele şi vă luminaţi, şi pe Domnul lăudaţi!

Aceste vorbe rostite din gura domnească au brăzdat adânc inima norodului adunat acolo, şi fără întârziere şcoala s'a umplut de băieţi doriţi de învăţătură, între care eram şi eu, cel mai bun de hârjoană şi slăvit de leneş, leneş fără pereche mă făcusem, căci mama, după câtă minte avea, nu se îndura să mă mai trimită acum nici la o cofă de apă, numai să învăţ carte şi să mă fac popă, ca părintele Isaia Duhu profesorul nostru. Bun mai era şi părintele Duhu, când se afla în toane bune, Dumnezeu să-l ierte! Pus-a el băieţii în rânduială, cum nu mai văzusem până atunci; cumpăra-ni el vara, din banii săi, cofe de zmeură şi fel de fel de puricale, de ni le da să mâncăm, şi mai în toată Sâmbăta ne încărca în o droagă de-a Mânăstirei-Neamţului şi ne ducea la stăreţie să dăm esamen dinaintea Stariţului Neonil, un bătrân olog, care ne sfătuia cu duhul blândeţei să ne ţinem de ceaslov şi psaltire. — Căci toate celelalte învăţături, zicea el, sunt numai nişte ereticii, care mai mult amărăsc inima şi turbură sufletul omului. Dar fost-a scris părintelui Duhu să nu asculte în totul sfaturile cuviosului stariţ, ci să ne înveţe şi câte oleacă de aritmetică, de gramatică, de geografie şi din toate câte ceva, după priceperea noastră.

Odată venind părintele Duhu supărat foc dela mânăstire, ne dete la regula de trei, tema următoare:

— Dacă o para luată pe nedreptul îţi mănâncă o sută drepte, apoi şase mii de lei, leafa mea pe an

care mi-a oprit-o starițul Neonil, pe nedreptul, câte parale drepte vor mânca dela Mânăstirea Neamțului?

— Douăzeci și patru milioane de parale, cinstite părinte, sau șese sute de mii de lei, răspunse unul dintre noi cu crida la tabelă.

. . . . . .

Mulți lăsându-și nevestele cu câte doi-trei copii acasă în creerii munților, venise la Folticeni să se pricopsească de învățătură... Ș'apoi carte se învăța acolo, nu glumă: unii cântau la psaltichie, colea, cu ifos:

Ison, oligon, petastì
Două chendime, hamilì,

până ce răguşeau ca măgarii; alții dintr'o răsuflare spuneau cu ochii închiși cele șeapte taine din catechismul cel mare; Gâtlan se certa și prin somn cu uriașul Goliat; mustăciosul Davidică dela Fărcașa, până tipărea o mămăligă, mântuia de spus pe de rost, repede și fără greș, toată istoria vechiului Testament de Filaret Scriban, împărțită în perioade, și pronumele conjunctive de dativ și acuzativ din gramatica lui Mărculescu:

— Mi-ți-i ni-vi-li, me-te-îl-o, ne-ve-i-le; me-te îl-o, ne-ve-i-le, mi-ți-i ni-vi-li.

Ce-a fi aceea, ducă-se pe pustii! Unia dondăneau ca nebunii, până-i apuca amețeala; alții o duceau numai într'un muget, cetind până le pierea vederea; la unia le umblau buzele parcă erau cuprinși de pedepsie; cei mai mulți umblau bezmetici și steteau pe gânduri, văzând cum își pierd vremea, și numai

oftau din greu, ştiind câte nevoi îi aşteaptă acasă. Şi turbare de cap şi frântură de limbă ca la aceşti nefericiţi dascăli, nu mi s'a mai dat a vedea; cum-plit meşteşug de tâmpenie, Doamne fereşte!

De-a mai mare dragul să fi privit pe Davidică, flăcău de munte: cu barba în furculiţă şi favorite frumoase; cu pletele creţe şi negre ca pana corbului: cu fruntea lată şi senină; cu sprincenele stufoase; cu ochii mari, negri ca mărele şi scânteietori ca fulgerul; cu obrajii rumeni ca doi bujori; nalt la stat, lat în spate, subţire la mijloc, mlădios ca un mesteacăn, uşor ca o căprioară şi ruşinos ca o fată mare. Dumnezeu să-l ierte! că n'avu parte să se preoţească; a murit, sărmanul, înainte de vreme, înnecat cu pronumele conjunctive, peri-tu-le-ar fi numele să le piară, că au mâncat juvaer de flăcău!

Ş'apoi în asemenea şcoală, mai numai barba şi punga, bat-o pustia, te făcea să calci a popă.

D'apoi lui Trăsnea, săracu, ce-i păţea sufletul cu gramatica! Odată îmi zise el plin de mâhnire:

— Ştefănescu (căci aşa mă numeam la Folticeni), astăzi nu mai mergem la şcoală că nu ştiu tabla şi vreau să învăţ pe mâne la gramatică. Mă rog ţie, hai cu mine la câmp spre Folticenii-Vechi; vom învăţa împreună, sau câte unul; eu la gramatică şi tu la ce-i vrea; apoi mi-i asculta, să vedem, nu s'a prinde şi de capul meu ceva. Las' că nici la celelalte nu prea pot învăţa, cu slova asta nouă care-a eşit; însă afurisita de gramatică îmi scoate peri albi, trăsni-o-ar fi s'o trăsnească! Parcă ai

ce face cu dânsa la biserică? Dar dacă se cere!... Am s'o ieu şi eu din capăt, şi poate cu tine, care ai trecut pe la părintele Duhu, să mă pot desluşi...

Fiindcă la Folticenii-Vechi era ceva mângâiere pentru mine, mă potrivesc lui Trăsnea şi ne ducem împreună. Şi era un ger uscat prin luna lui Noemvrie, şi bătea un vântişor subţire în ziua aceea, de-ţi frigea obrazul! Cum ajungem la câmp, Trăsnea se tologeşte pe-un hat, şi începe la gramatică din capăt, întrebarea şi răspunsul întâi:

Întrebare. Ce este Gramatica română?

Răspuns. Gramatica română este arta ce ne învaţă a vorbi şi a scrie o limbă corect.

Iar în altă ediţie:

— Gramatica este o învăţătură ce ne arată modul de a vorbi şi de a scrie bine într'o limbă.

Asta-i asta; din ceaslov şi psaltire, şi acele bălmujite rău ca vai de ele, să treci la gramatică. Şi încă ce gramatică! Nu ca aceste de acum, pusderie de gramatici: unele „raţionate", altele „desvoltate" şi ticsite de „complimente" care, trebue spus fără compliment, îţi explică... până ce nu se mai înţelege nimică; adică făcute anume pentru copii, de se joacă cu dânsele, de uşoare ce sînt!... Însă ce folos! Peste Trăsnea n'a dat asemenea noroc... să umble într'ales... El, păcătosul, uitaţi-vă, ce fel de gramatică trebuia să înveţe: „Artea, corect, într'o limbă; silabă numim un sunet deplin, simplu sau compus cu una din consune, sau şi cu mai multe consune; care însă să se pronunţe cu o scoatere

de voce". Iar în altă ediţie: „Prin silabă înţelegem rostitura unei părţi de cuvânt" ş. c. l.

Ei, ei! deacum dregeţi „vocea" şi descurcă-te, măi Trăsne, dacă poţi. Iar la a treia pagină îndată la altă năsbâtie.

Intrebare. Câte părţi are gramatica română?

Răspuns. Gramatica română are patru părţi, care sunt:

1. Etimologia. 2. Sintaxa. 3. Ortografia. şi 4. Prozodia.

Intrebare. Ce ne învaţă fiecare din părţile aceste?

Răspuns. 1. Etimologia, ne învaţă a cunoaşte părţile vorbei, adică analizul gramatical.

2. Sintaxa ne învaţă a lega părţile vorbei după firea limbei noastre, adică sintesul gramatical.

3. Ortografia ne învaţă a scrie bine, adică după regulile gramaticei.

4. Prozodia ne învaţă a accentua silabele şi a le rosti după firea cuvintelor şi scopul ce-l avem în vorbire.

Ion Creangă cere dascălului să vină cu exemple, să se facă pe deplin înţeles de elevi. Moş Ioan Roată se pare că vine tocmai ca o pildă în acest scop.

Şcoala trebue să se îndrepte către gândirea copilului, pe care să-l îndrumeze la fapte.

La clasele de începători să fie puşi învăţătorii cei mai destoinici.

Dascălul să se ferească de a fi oricât de puţin nedrept cu elevii săi. Copilul te cântăreşte atâta!.

Programa analitică să nu fie prea încărcată, dar nici prea goală. In şcoala de învăţători urmată de Creangă — el era elev însurat — a avut ca dascăl de pedagogie pe Titu Maiorescu. Programa analitică a acestei şcoli cuprindea: religie, pedagogie, gramatică, aritmetică, cosmografie, fizică, muzică vocală.

Fig. 6. — Casa din Humuleşti, în care a copilărit Creangă.

Educatorul să se socotească el însuşi elev; el trebue să fie, în acelaşi timp, ca un părinte cu elevii săi, iar şcoala (clasa) să-i fie ca şi familia.

Educatorul să spună copiilor adevărul. El trebue să fie totuşi un dibaci călăuzitor al minţii copilului.

Invăţământul să ţină seamă de partea locului în care trăeşte copilul.

O bună intuiţie era, între altele, lucru de căpetenie în şcoala primară unde era învăţător Creangă.

El pornia dela bunul lui simţ. Făcea *lecţii fără de carte.* (Las' că nici nu prea erau manuale) [1]).

Se folosia de mici daruri la lecţii, pe care le făcea elevilor: lucruri de mâncare, medalii şi altele.

Avea milă de animale, grija de ele pe care trebue să o vadă un elev dela dascălul lui.

Este de părere ca să scriem întocmai cum vorbim, fără adaosuri de litere (consonante sau vocale), care nu se rostesc.

Scopul şcoalei este să facă oameni de ispravă şi buni Români. *„Niciun ac dela Jidani".*

Dascălul să se ferească de a cădea în capcanele politicienilor.

Politica abate pe dascăl dela chemarea lui [2]).

Creangă este dascălul ieşit din şcoala satului. El şi-a făcut studiile la vârstă înaintată, ca să ajungă învăţător. *In clasă, ca învăţător, a purtat haină preoţească.* A fost ţăran dintr'o bucată şi totodată apărător al ţăranului faţă de streini. El vorbeşte în graiul poporului, gândind şi simţind ca Neamul din care face parte.

---

1) Cele făcute de Creangă, în tovărăşie cu alţii, o cetire şi abecedarul, nu sunt nici ele din cele mai bune.

2) Cu toate acestea el însuşi a intrat în luptele politice, ba a şi suferit de pe urma politicei. (A fost suspendat dela catedră; tot astfel şi Eminescu din postul de revizor şcolar, ba chiar şi Maiorescu).

„Educaţia, cum se face ea în prezent, e rea. O îndreptare a ei ar putea să vină prin *mame*, *preoţi*, *învăţători* şi *agronomi*".

«Altă creştere»

de d-l Simion Mehedinţi

Părţile de seamă din această carte, fără schimbare[1]), — cu vorbele autorului.

Au fost aşezate în două grupe, după felul lor, spre o mai uşoară ţinere de minte. Totodată pentru a putea fi mai bine adâncite cu mintea.

S'au trecut unele nedumeriri şi întrebări. Cetitorul, dacă are, mai poate aduce şi el altele.

I. Critica şcoalei din prezent

In şcoala de azi se stă mai mult, nu se lucrează. (Absolventul nu se pricepe mai la nimic). Vina este a Statului. (Ministerul n'are oamenii pe care ar trebui să-i aibă).

Şcoala nu dă deprinderi (caracter), ci certificate de absolvire. Şcoale primare, şcoale de cetire. Nu a ceti este rostul vieţii.

1) Ce e pus între ghilemele.

„In grădinele fröbeliene e trândăveală (numai joc), caricatură".

„In şcoalele secundare e mai multă vorbărie".

„In şcoala primară copilul învaţă de toate şi nu s'alege cu nimic".

„Clasa e ca o cuşcă. Şcoala este în multe privinţe un fel de casă de chin"[1]).

„Din toate şcolile *bolnave,* cele mai vinovate sunt cele săteşti, care dau plugarilor vorbe în loc de fapte".

„Cultura generală e de obiceiu o amăgire generală".

„Numărul celor care citesc cu *temeiu* e foarte mic".

„Metoda sfaturilor e cea mai sarbădă şi mai stearpă dintre toate".

„Lucrul de azi din şcoale este numai o închipuire. Se învaţă fizică, botanică, atâtea; dar bietul copil nu poate să dreagă o sonerie, nu e în stare să altoiască un pom, etc. etc.".

„Copilul, în familie, era un mic muncitor; în şcoală scrie, citeşte şi prociteşte. Legumele, pomii, buruenile şi florile, pe care le-a semănat şi îngrijit în grădină, acum (în şcoală) le învaţă *pe de rost,* după figuri tipărite ori făcute cu creta pe tablă. Din muncitor, totdeauna deştept, el ajunge *şcolar,* adică *ascultător* plictisit, ba uneori adormit".

---

1) „Creangă s'a plâns şi el împotriva şcoalei. „Cumplit meşteşug de tâmpenie"! — spune el despre lecţiile de gramatică, pe care le-a apucat în copilăria sa".

„Scrisul, cetitul şi socoteala ajută numai jumătatea stângă a creierului".

„Numai cărăuşia învaţă minte pe cărăuş, experienţa".

„Munca desveleşte darul din creierul cuiva mai degrabă decât o mie de cărţi".

„Cărţile să folosească elevilor numai în a-i lămuri, când ei întâmpină greutăţi în munca lor. Ele să fie de ajutor, dar nu scop".

„Vieaţa cere să lucrezi, nu să citeşti ori să scrii mereu şi să calculezi".

„Ştiinţa fără experimentare este un pericol".

„Edison, fost vânzător de ziare, muncind mereu, a născocit mereu, pe când atâţia, mii şi mii dintre cei care mereu citesc, n'au inventat nici măcar fabricarea unui chibrit".

„Inventatorii n'au fost totdeauna mari cărturari (pagina 204). Gogu Constantinescu, Român, a născocit un tun care arunca o bombă de 100 kilograme la depărtare de un km. şi jumătate, fără foc şi fără sgomot. De descoperirile lui s'au folosit Englezii în 1916—1918. El a arătat că apa se poate apăsa (strânge)" — (pagina 206).

„Omul nu poate stăpâni deplin nici limba pe care a învăţat-o dela părinţi, şi nu poate ceti destul nici ce e tipărit în acea limbă, necum să mai cetească şi ce e tipărit în limbile moarte".

„Studiile în streinătate şi cetirea de cărţi în altă limbă strică firii omului, îl scoate din făgaşul Neamului său".

„Multele cărţi ce s'au ivit în timpul din urmă, atâtea încât n'ai cum să le mai citeşti pe toate, schimbă

rostul şcoalei. Ele te ţin în biblioteci, în loc de a-ţi lăsa vieaţa liberă şi dragă în natură".

„Nu prin cărţi ajungi spre sufletul şi prietenia altora".

„Educaţia să fie o realitate, nu o tândăleală zadarnică".

„Ne trebue şcoale de muncă (în care să se muncească, nu să se vorbească)".

„Munca aduce omului cunoştinţă imediată şi integrală (cu reprezentări, sentimente şi acte voliţionale - voinţă, *fapte)*".

„La muncă se văd toate însuşirile de seamă ale omului".

„Copilul să fie chemat la şcoală spre a munci, iar nu spre a vorbi şi a înşira mereu semne negre pe hârtie albă".

„Poţi privi o veşnicie pe cei ce înnoată, dar meşteşugul acesta nu-l vei învăţa, până nu vei sări singur în valuri".

„Găseşti pe învăţător în şcoală; dar un învăţător şi mai şi este munca proprie însăşi".

„Munca proprie, ea însăşi, face mai mult decât o şcoală".

„Altă creştere, mai bună decât cea pe care ţi-o dă munca, nu-i şi nu va putea fi cât lumea şi pământul".

„Orice şcoală trebue să înceapă dela lucrul manual".

„Desemnul este de folos în multe munci. In şcoală să i se dea toată însemnătatea ce i se cade".

„Câte ţinuturi, atâtea feluri şi grade de muncă".

„Copiii cei slăbănogi, tâmpi, grei de urechi, nu se

pot ţine în pas cu cei zdraveni. Pentru unii ca aceştia trebue şcoală deosebită.

Punându-i să muncească, potrivit cu sfatul doctorilor, ajungi să le îndreptezi multe neajunsuri. Muncind în chip ştiut cu mâna dreaptă, poţi corecta gângăvia".

„Şcoala nu mai trebue să fie închisoarea copiilor, ci casa cea mai dragă a satului".

„Să creiezi atmosferă de plăcere împrejurul unei munci; numai aşa ea îi va fi dragă copilului".

„Şcoala muncii nu are scop să producă numaidecât obiecte de folos imediat, ci lucrul ei de căpetenie e altul: *să ademenească pe copil la muncă în aşa chip, încât să-i fie cu neputinţă, pentru tot restul anilor vieţii, a mai sta trândav*".

„De multe ori societatea (obştea) tânjeşte *din cauza educatorilor răi,* care nu ştiu cum să o crească şi îndrumeze. **Mai bine şcoale puţine** *decât multe şi rele*".

. . . . . .

„Dacă vrei să ridici pe muncitor, trebue să începi cu capul, nu cu stomacul. In niciun caz *cu cartea*"!

„Evreii nu ţineau robi din neamul lor"[1]). (Astăzi ei nu-şi au în casele lor slujnice evreice. Slujnicele lor sunt Romînce, biete fete dela sat. Pe braţe de Romînce cresc asupritorii Neamului românesc!).

„Păcatele se ispăşesc. Nu este altă cale pentru ele".

„Să muncim unii cu alţii şi pentru alţii, ca într'un gând să organizăm vieaţa satului şi a Neamului nostru".

---

1) Levitic (cartea a treia a lui Moise), XXV, 44—46.

II. Cum s'ar putea o îndreptare

A. *Alţi dascăli*)*

Nu oricine poate fi educator. Ce se cere dela el.

Pedagogi cinstiţi în „Altă creştere": Locke, Rousseau, Pestalozzi, Fröbel, Spencer, Förster, Hagenbeck (acesta ca pedagog pentru animale).

Educatorul să ia pildă dela Hagenbeck. Animalele te învaţă multe.

„Creşterea copiilor e un lucru greu".

„Molima (boala) sufletului se lecuie mai greu decât toate boalele trupului".

„Dascăli nu pot fi puşi cine se nimereşte".

„Pedagogul *să ştie de toate,* nu numai cele ale specialităţii lui. Să cunoască vieaţa primitivilor, cum se învăţau ei dela natură".

„Să aibă întinse cunoştinţe despre mersul lumii şi al Neamului său.

Să aibă o bună ştiinţă despre chipul de vieţuire al ţăranului[1]) şi târgoveţului român, acum şi în trecut". (Cum gândeşte el, ce gândeşte[2]), cum se mişcă, ce năzuinţe are, ce credinţe, ce păreri despre lume şi despre rostul vieţii, legătura cu cei morţi, pune sau nu preţ pe avuţie, încotro se îndreaptă

---

*) Alţi dascăli, iar nu alte legi. (Dascăli, nu legi).

1) „Satul este o mare „Academie de educaţie"".

2) Gândirea lui se vede în proverbele lui, în ghicitori, în basme, în oraţii, chiuituri, vrăji şi altele.

simţirea lui, care-i sunt uneltele, ce lucrează, ce se pricepe să facă, podoabele lui (lucrături cu acul sau în războiul de ţesut, săpături în lemn şi altele), cântecele lui, din ce cântă, vremea şi firea lui, legătura lui cu pământul, chipul cum îşi face casa, leacurile ce întrebuinţează, dacă-şi trăieşte sau nu vieaţa după capul lui, ce a găsit bun şi a luat dela alte neamuri, ce creştere dă copiilor, cum ajunge la înţelegere în caz de certuri pentru pământ sau altceva, care este chipul de întovărăşire cu alţii, care-i este graiul, felul îmbrăcămintei, ce mănâncă, ce produce în casa lui pentru vânzare, cum păstrează pentru iarnă unele din roadele câmpului şi ale grădinei, cum se ajută de: foc, fum, apă fiartă, sare, vânt, etc., la pregătirea hranei sale, grija de a-şi căpătui copiii, chipul de a da de ştire, cum se învaţă, încetineala lui (ritmul), de cine se teme, grija de sat (de a-i căsători pe tineri, - te însoară sau te mărită satul, gura satului) şi aşa mai departe). „Casa, curtea, grădina, vitele, copiii şi femeea, mărturisesc despre om, ce fel este". „Aşa zisele stări prin care a trecut omul: întâi culegător (de rădăcini, poame, seminţe, ouă de pasări, lăcuste, etc.), apoi vânător, păstor, agricultor, nu se adeveresc. (Sunt în Africa Negri care lucrează minunat pământul, fără să fi visat măcar la păstorie. Iar în America, nefiind până acum 400 de ani nici vaci, nici oi, nici cai, nici capre, multe neamuri (Mexicanii de pildă) ajunseseră agricultori de seamă; agricultori, fără a fi fost păstori mai întâi)".

„In mersul ei, lumea are pare-se starea de *sălbă-*

ticie (de ucidere şi antropofagie), starea de *barbarie* (omul robind pe alţi oameni, făcând din semen un animal) şi starea de *omenie* (creştină, de dragoste faţă de copii şi alte lucruri bune) [1])".

„Ce este un copil, din clipa când se naşte şi până la vremea când iese la horă, încă trebue să ştie temeinic un pedagog. Să ştie *din trăirea lui printre copii,* iar nu numai din cărţi".

„Să aibă cunoştinţe apoi despre deosebirile ce sunt între copiii diferitelor neamuri: Români, Bulgari, Ruşi, Germani, Francezi ş.a.m.d.". (Neamurile de oameni sunt deosebite unul de altul: Fenicienii au fost neîntrecuţi corăbieri; Egiptenii, aşezaţi şi ei lângă mare, n'au avut totuşi această înclinare).

„Mai mult poţi învăţa uneori dela vieaţa unui Eskimos sau Botocud decât dintr'o pedagogie oarecare.

Nansen mărturiseşte că Eskimoşii sunt mai de treabă decât mulţi creştini şi cere să fie lăsaţi izolaţi, în felul lor de vieţuire".

„Sălbatecii sunt ca copiii: Trăiesc în bună vecinătate cu dobitoacele. Femeile lor ţin pui de maimuţe în braţe, cum obişnuesc cucoanele din Europa să ţină căţei".

„Chinezii sunt foarte răbdători".

„Omul alb s'a purtat crud cu Negrii, ucigându-i, vânându-i, vânzându-i pe bani sau ţinându-i robi".

„Un pedagog trebue să aparţină în totul neamului

---

1) „Omenia este întâi şi întâi dragoste de copii şi muncă fără preget".

din care face parte. Să fie Român neaoş, dacă este în România.

Pedagogia (îndrumarea) fiind pentru un neam, pedagogul trebue să fie un naţionalist, om ieşit din popor. Să aibă acelaş sânge şi simţire. (Guvernantele străine, în casele de Români, este un lucru de care trebue să ne lăsăm). Ne trebue o pedagogie românească".

„Un pedagog să se afunde în vieaţa poporului până în adâncimile ei cele mai depărtate.

Mihail Eminescu a fost un mare pedagog".

„Pedagogul să fie neobosit, să-i placă munca".

„Tu, educatorule, să fii mai întâi de toate un om *harnic;* să te vadă ucenicii tăi *că lucrezi* cu dragoste adevărată (nu numai să faci lecţii)".

„Munca trebue să pornească dela judecăţi drepte. (Peruvienii, deşi meşteri la vânatul fiarelor, se lăsau mâncaţi de jaguar, socotind că el este strămoşul neamului lor. Eskimosul are mare frică de lună...

Câte alte închipuiri apoi ale omului, care-l fac să lucreze anapoda!")

„Povăţuitorii satelor să aibă nu numai vorbe frumoase, ci şi grădini frumoase, curţi curate, gospodării întemeiate".

„Povăţuitorii satelor să fie reprezentanţii Neamului nostru în limbă, în port şi în toate obiceiurile lui caracteristice".

„Un profesor rău este ca un doctor rău. Geaba te dai pe mâna lor".

„Mai bine un profesor fără talent, decât unul cu talent dar mişel".

„Învăţătorul să fie un tovarăş al copilului, un ajutător".

„Când un copil nu e atent (sau nu ţine minte, ori nu înţelege ceva), e foarte primejdios să-l pecetluieşti cu vorbe *proaste*. Poate că dimpotrivă: întrebarea e proastă".

„Educatorul să dibuiască ce însuşire aduce cu sine copilul din naştere".

„Hagenbeck nu întrebuinţa niciodată biciul cu animalele încăpăţânate, *de teamă să nu deprindă rău* şi pe cele cu bune porniri".

„Profesori „cu ora", care să se uite nerăbdător la arătătorul ceasornicului, aşteptând trăsura spre a pleca mai repede dela şcoala normală la altă şcoală, asta a fost o născocire vrednică de *nepăsarea* cu care zeci şi zeci de ani am pregătit pe povăţuitorii poporului nostru".

„Profesorul lângă şcoală să-şi facă vacul, privind pe şcolari ca prelungirea familiei sale proprii. Fiecare învăţător să aibă mândria de a fi un *ţăran deplin*".

„Este întrebare în ce măsură pot fi burlacii buni pedagogi".

„Agronomii cu simţ pedagogic ar putea avea un rol hotărîtor pentru educarea gloatei poporului".

„Mutările, concediile, nestabilitatea corpului didactic, nimicesc orice operă educativă serioasă".

*
* *

Dela animale:

„Animalele sunt prietenoase, multe sunt gata de tovărăşie cu omul".

(„Fabre o vieaţă întreagă a pândit să vadă cum trăiesc gângăniile mărunte: furnici, greieri, păianjeni şi altele.

Hagenbeck este mare pedagog. El a crescut (educat) animale, sălbătăciuni. Cartea sa: „Despre animale şi oameni", apărută la Berlin, în 1908, este vrednică de cetit de orişicine").

„Ţinerea de minte a fiarelor este în adevăr uimitoare".

„In fiecare vieţuitoare, ca şi în om, e şi bine şi rău, iar binele poate fi înmulţit, după cum şi răul îi poate fi împuţinat".

„Indărăt spre natură", al lui Hagenbeck, înseamnă a da traiu liber animalelor şi a te purta cu blândeţe faţă de ele. (O desrobire a lor). Trebue dat fiecărei sălbătăciuni prinse un mediu potrivit cu acela în care s'a născut". (Cu atât mai mult copilului, — celui dela sat, şcoală la sat).

„Leipoa (curca pădurilor) îşi face cuibul în pământ. Aci îşi aşează ouăle, apoi le înveleşte cu nisip". (Clocitorile de azi sunt poate învăţătură dela păsări).

„Dobitoacele nu-s proaste, ci au fiecare mintea lor şi apucăturile lor.

Omul s'a întovărăşit cu unele dobitoace şi plante. Nu toţi oamenii la fel însă. (Eskimoşii vânează renul; Laponii îl au blând, l-au îmblânzit).

Trebue să ştii cum să te porţi cu fiecare vietate şi osteneala aceasta nu-ţi va fi zadarnică.

(Făt-Frumos din poveşti pune urşii la jug. Romanii aveau îmblânzitori anume şi ajunseseră să pună la ham leii şi tigrii).

Cămila este un animal foarte încăpăţânat. Totuşi a fost îmblânzită şi ea".

„Animalele nu ştiu ce e munca cu uneltele".

„Puii, la păsările cântătoare, deprind cântecul pe care îl aud; iar dacă părinţii lor lipsesc, împrumută cântecul altor pasări". (Copilul este deasemenea produsul mediului).

* * *

Ce mai trebue să ştie un pedagog:

„Statul se sprijină pe o deasă (numeroasă) populaţie[1]), d'un fel şi de-o simţire, şi pe creşterea (educaţia) ce ştie să-i dea".

„Oamenii se pot împărţi astfel: 1) simţitori, 2) energici (voluntari), 3) molâi".

„De prea multă gândire, omul rămâne locului, stă nehotărît".

„Un plugar ghiabur, întrebat de ce tot mai munceşte, când are de toate, a răspuns: muncesc să nu mă găsească moartea *stând*".

„Contrariu omului de omenie este *netotul*".

„Cuvântul *talent* şi cuvântul *inteligent,* sunt noţiuni al căror înţeles trebue revizuit!

Poate fi cineva *inteligent,* fără să fie înţelept. (Câţi criminali care *înţeleg uşor multe,* de toate, dar numai înţelepţi nu sunt)".

„Să-ţi pui în suflet pentru fiecare împrejurare *anume idei de strajă*".

„Prietenii au un singur suflet par'că, o simţire".

---

1) Burlacii mor mai repede decât oamenii căsătoriţi".

„Ceva original este ceva care n'a mai fost *niciodată* şi *nicăieri*".

„Despre geniu s'a spus adesea că este *„o lungă răbdare la muncă"*, deoarece sugestia (năzărirea) ceasurilor de muncă este isvorul cel mai bogat şi mai prielnic pentru a ajunge la creaţii originale".

„Omul de geniu este un om împătimat după ceva".

B. ***Dascălul cel mai de seamă este mama.***

Ce poate face o mamă. Mame şi mame. Şcoala lor. Familia copilului.

„Cărţi despre creştere au scris mai ales bărbaţii; dar creştere bună au dat până azi în deosebi femeile, începând chiar din pruncia omenirii".

„Femeea are şi astăzi pasul întâiu în educaţie. Ea uneşte în fiinţa ei *munca* şi *iubirea*". „Dacă mamele nu vor fi bune, zaradnice vor fi toate silinţele Statului".

„Bărbatul, ca vânător, n'a înaintat aproape de loc".

„Femeea, dimpotrivă, devenită muncitoare de pământ, avându-şi ca hrană mai ales vegetale, a născocit unelte, ţesutul, cusutul, împletitul, olăria şi altele. (Oala a fost la început un coş lipit pe dinafară cu pământ, ca să-l apere de para focului)".

„Progresul în lume se datoreşte femeei".

„Tot ei îi datorăm în bună parte şi îmblânzirea animalelor".

„Se pare că nu spre a trage folos a îmblânzit omul pe animale. (Sunt sălbateci care nu se ating de lapte, ouă, carne de găină, gâscă sau de altă

pasăre, deşi le au). Imblânzirea pare a se fi început cu puii de animale, ai căror părinţi fuseseră ucişi (vânaţi). Din milă s'a ajuns a-i îmblânzi (a-i lua pe lângă casă), iar nu pornind dela gândul c'or să aducă folos".

„La Negri, femeea şi astăzi duce greul casei, pe când bărbatul duce vieaţă războinică. Femeea e blândă; bărbatul dimpotrivă".

„E un noroc că aproape 80% dintre Români sunt plugari. Copiii lor cresc în muncă şi alergătură şi, prin aceasta, se pregătesc minunat pentru vieaţă".

„Femeea dela sat, muncitoare din zori şi până'n noapte, îndrumează pe copii către hărnicie, blândeţe, rânduială, cinste şi celelalte însuşiri ale adevăratului om".

„Pe când bărbaţii sunt ademeniţi de cârciumă, sau rămân departe de casa Domnului, urmând pilda rea a câtorva albăstrei dela primărie şi din casa proprietarului; pe când la oraş cluburile, distracţiile şi pseudocultura opresc pe bărbat de a mai călca pragul bisericei, femeile, din contră, atât la sat, cât şi în oraşe, n'au pierdut încă bunul obiceiu de a veni Dumineca în faţa altarului".

„A amâna educaţia copilului până la vremea şcolii, e cea mai păgubitoare greşală dintre câte se pot închipui pentru această etate".

„Ceea ce nu văd ochii părinţilor de dimineaţa şi până seara, putea-vor oare vedea în câteva ceasuri cei doi ochi ai învăţătorului, care priveşte peste o grămadă de copii, în care al tău se pierde ca un fir de iarbă într'o pajişte?"

„Nu orice femee poate fi educatoare. Numai fe-

meile sfinţite prin munca de toate zilele şi înţelepţite de încercările vieţii, vor putea ridica Neamul românesc din greutăţile în care se sbate acum.

Toată nădejdea e la mamele care *cunosc viaţa,* începând cu ţăranca deprinsă cu toate ostenelile şi până la soţia meseriaşului, negustorului, slujbaşului şi a celui ce trăieşte *socotind zilnic pâinea, lemnele, hainele şi toate cele de nevoe unei vieţi strâmtorate".*

„Femeea care se poceşte cu trenţe cumpărate din târg, care poartă ghete cu călcâiele înalte, manşon şi altele de acest fel, aceasta nu poate să fie o bună mamă".

„Luxul îi aduce femeei risipă de bani (cheltuieli) şi decădere"[1]).

„Cine să mai mărite fetele al căror merit e doar întrecerea în „mode" şi deci în cheltuieli? Şi cum să mai reziste ispitelor rele, nişte secături care *nu mai produc,* ci consumă!"

„Femeea care şi-a părăsit portul e *ucigaşul Neamului".*

„Numai Romîncei întoarsă cu toată inima spre sat, adică spre obiceiul pământului, putem să-i încredinţăm grija de a ridica o „nouă generaţie" (un nou tineret)".

„Imbrăcămintea să fie potrivită cu nevoile vieţii, nu cu moda".

„Obrazul cel mai frumos e cel spălat cu apă, nu spoit cu dresuri. Piciorul cel mai frumos nu e cel

---

1) Omul care are un păcat mai are şi altele.

bont, ca al Chinezoaicelor, ori cocoţat pe catalige, ci acela care a crescut slobod".

„Ştergarul alb întinereşte până şi feţele sbârcite de bătrâneţe".

„Femeea modei se împopoţonează ca sălbatecii".

„O picătură mai mult de băutură ameţeşte nu numai pe mamă, ci îmbată şi pruncul din pântecele ei, osândindu-l a apuca pe calea grozavă a beţiei şi a altor păcate".

„Din părinţi beţivi se nasc copii muţi, surzi, însetaţi de sânge".

„Geaba învaţă copilul lucruri bune în şcoală, câtă vreme acasă la el aude sudălmi, înjurături şi alte răutăţi".

(„Injurăturile se aud mai mult în Rusia, Ungaria, ţările dela Dunăre, Grecia, Turcia. In ţările nordice nu se prea pomenesc.

La Români, înjurăturile au venit dela Turci, prin ţigani").

„Vorba rea e un îndemn la fapta rea".

„Munca micuţului copilaş în tovărăşia mamei îi dă cea dintâi dovadă pipăită că *ştie* şi el ceva, că *poate* ceva, că are şi el socotelile lui cu viaţa".

„Deprinderile şi sugestiile (îndemnurile) cele dintâi sunt temelia obiceiurilor *celor mai tari,* adică a caracterului".

„A bate, să vadă copilul, lucrul de care el s'a lovit, este o mare greşală: Il înveţi să mintă, să se răsbune, faci din el un păgân (un fetişist)".

„Nu hârtia şi cerneala sunt începutul şcoalei, ci vieaţa de toate zilele din casa părintească. (Cea

dintâi şcoală este casa părintească şi cel mai ascultat învăţător este mama)".

„Cea dintâi intuiţie nu e cea din clasă, ci acea din gospodăria părintească. Gospodăria părintească este o mare şcoală".

„Cea dintâiu lecţie de istorie nu este cea din cartea de cetire, ci povestirea tatălui, a bunicului şi a bunicei, despre vremurile apucate din bătrâni".

„Cea dintâiu lecţie de geografie e pasul dintâiu, pe care copilul îl face afară din sat ori din oraş".

„Nu uitaţi că privirea mohorîtă a unei mame e pentru copil şi pentru bărbatul bine crescut o pedeapsă mai grea decât o mie de cuvinte aspre şi de ocări".

„Pe braţele femeei se ridică lumea de mâine".

„O mamă adevărată ajută la pregătirea unei lumi noi".

„Adevăratul caracter al unui popor se vede mai mult în femee, decât în bărbaţi".

„Mama este *cel dintâiu, cel mai mare* şi *cel mai ascultat* învăţător".

C. *Biserica este şcoala în care se învaţă mama.*

Menirea preotului. Grija de seminar şi de şcoala normală. Profesorii acestor şcoale.

„Educatorul acesta mai bunicel decât alţii, femeea *muncitoare,* trebue făcut în adevăr *bun.* Şi fiindcă nu putem să strângem în vreo şcoală toate

femeile acestei Ţări, trebue să legăm firul de acolo unde se poate lega, *de biserică*".

„După cum mama este *învăţătoarea copiilor,* deasemenea preotul trebue să fie *învăţătorul mamelor;* predica trebue să devină o *lecţie* de pedagogie".

„Cea dintâiu şcoală a copilului e *casa* părintească. Pentru mame, cea dintâiu şi mai ascultată şcoală e *biserica*" [1]).

„Pregătirea unui preot sau a unui învăţător nu poate fi o treabă de făcut *în pripă,* ci ea cere îndelungă răbdare şi dragoste, ca a grădinarului care ştie că merele nu se coc la para lumânării, ci trebue să aştepţi lucrarea domoală a razelor soarelui, a umezelii şi căldurii, a luminei şi umbrei".

„Preoţii şi învăţătorii să fie crescuţi într'aceeaşi şcoală zisă Seminar-Normal".

„Viitorii educatori să fie crescuţi la sat. Aci se pot forma ei cu adevărat, neînstreinaţi, sănătoşi la trup şi suflet".

„Profesorii acestui Seminar-Normal să fie tot ce are Ţara mai de frunte între dascăli".

„In toate ţările înaintate, şcolile fug astăzi de oraşe" [2]).

---

1) „Biserica nu sunt numai zidurile, cădelniţa, cântările şi fumul de tămâie, *ci e cercetarea gospodarului în casa lui (de către preot),* e mângâierea şi îndrumarea orfanilor, e sfatul şi mustrarea nărăviţilor, ajutarea văduvei, privirea cu înţeles în ochii bogatului... şi câte altele, sprijinite nu numai cu vorba, ci mai ales *cu fapta preotului*".

2) Feţele, în deosebi, ar putea să nu vadă oraşul în veci, şi ar fi cu atât mai destoinice pentru marea lor menire, ca mame şi gospodine".

„Oraşul, cu toată larma şi mişcarea lui, este un cimitir faţă de vieaţa satului, unde natura îmbie mereu pe om la *luptă* şi la *observare*“ [1]).

„Profesorii de şcoale normale să se aşeze la sat, *să părăsească oraşul.*

Profesorii şcoalelor normale să fie ei înşişi *plugari neîntrecuţi*, mai pricepuţi chiar decât sătenii, avându-şi gospodării *rurale* în localitatea unde este şcoala normală“.

D. *Învăţătorul*

Spre alte şcoale. In ce chip să se dea învăţătură şi ce anume. Greşala lui Herbart. Şcoala şi vieaţa (locul). Copii mulţi, copii buni (deci clase populate?). Grija de sat. (Ridicând satele, ridicăm oraşele). Ce este pedagogia. Inspre ce să se facă îndrumarea copiilor. (Creşterea pentru Neam). Copilul (individualitate). Caracterul. Singura cale (metodă): *munca.* Creşterea gloatelor (pregătirea mediului social; şcoală pentru cei mulţi, de toate vârstele). Bogaţii. Trup sănătos dela un suflet sănătos. (Punerea altminterea a zicalei: „Mens sana in corpore sano“). In lături cu bătaia şi înjosirea. Să înveţi dela vieaţă. Vitele şi şcoala. Puterea eredităţii (năravul din fire). Vânătoarea. Uniforma în şcoale: portul părinţilor.

„Intâi să muncim şi apoi să citim“.

„In locul cretei, să punem mâna; decât desemnul lucrului, mai bine lucrul însuşi (făcut în clasă cu elevii)“.

„Intâi lucru şi apoi lecţia din carte. Intâi munca şi apoi cartea“. (Intâi deci aplicaţiunea).

---

1) „Ieşenii fug de Iaşi, emigrează spre Bucureşti, — până şi profesorii universitari —, oricât în Iaşi au tot ce le trebue: Universitate, biblioteci, teatru, muzee, conservator de muzică ş. a. ş. a.“.

„La o bună creştere prin: *muncă directă,* îngrijirea plantelor şi îmblânzirea animalelor, — nu prin vorbe de cicăleală, sau cetirea cărţilor până la toceală". („Munca este singura cale a educaţiei").

„Şcoala într'o ţară arată ce fel de ţară este aceea". („Câte ţări atâtea pedagogii (îndrumări) *). Nu se poate altfel. O singură îndrumare nu se potriveşte tuturor").

„Mulţi pedagogi pleacă dela concepţia (gândul) despre un copil — abstract, adică o fiinţă care ar fi cam aceeaşi în toate ţările pământului. Este o greşală. Pedagogia nu poate fi decât naţională. Ea nu este ca algebra, încât să se potrivească tuturor neamurilor".

„A educa şi a instrui înseamnă a integra pe copil în Neamul din care face parte şi a-l adapta (a-l potrivi) la mediul special al Ţării sale".

„Trebue dat copiilor un ideal de vieaţă, potrivit cu menirea Neamului nostru".

„Să dăm tineretului o minte mai chibzuită decât a generaţiei trecute". (Generaţie=rând de oameni).

„Munca din şcoală să se potrivească (să se lege) cu munca săteanului şi a Neamului".

„Să se facă în şcoală ceea ce se lucrează în sat". („Şcoala trebue să pregătească pe copil a săvârşi,

---

*) „Principiile (noimele) pedagogice nu trebuesc luate toate dela streini. Se găsesc atâtea care trebuesc luate din însăşi experienţa Neamului: din proverbe, istoria naţională, munca, credinţele şi obiceiurile lui".

pe cât se poate, toate muncile cu care se ţin oamenii în partea locului") [1]).

„Trebue ţinut seama de partea locului în care trăeşte copilul, atunci când i-se face educaţia". (Ea să se potrivească locului (mediului) copilului).

„Programa analitică a şcoalelor să se alcătuiască după nevoile din Ţară".

„Pedagogia desvoltă şi îndrumează energiile sădite în fiecare ins, după cum sunt interesele (nevoile) Neamului şi ale lui însuşi".

„Sufletul se poate altoi, ca şi pomii".

„Educaţia (înrâurirea copilului) să se facă prin fapta învăţătorului şi a altora din jur, muncind cu toţii: copii, dascăli şi lume; *dela muncă să se înveţe copilul, nu dela vorbe*".

(„Vorbele, porunca dumnezeească, nu l-a împiedicat pe Adam să greşească. I s'a vorbit, i s'a arătat primejdia grozavă [2]) ce-l aştepta în caz de neascultare; totuşi el nesocoteşte totul şi mănâncă din pomul oprit. Toate vorbele şi straşnica ameninţare ce i se făcuse, nu l-au putut ţine din pornirea lui").

„Prin munca din şcoală nu se urmăreşte să se dea copilului numai putinţa de a trăi mai târziu". „Ea (munca din şcoală) îl face să înţeleagă cărţile, care, altfel, *sunt doar vorbe goale*".

„Munca şi uneltele fac pe om să înainteze, *să se*

---

1) Comparând mai multe îndeletniciri, el îşi poate alege pe cea mai potrivită cu însuşirile sale individuale".

2) Geneză (cartea întâia a lui Moise), II, 16—17.

deştepte". („Mintea vine — se desvoltă — dela muncă").

„*Copiii* de oameni bogaţi cresc în nelucrare. Având cu ce să trăiască, nu se străduiesc mai la nimic. Din această cauză rămân slăbănogi la trup şi la suflet".

(„*Bogaţii* mor mai repede decât săracii şi mijlocaşii. Aceasta o ştiu societăţile de asigurare").

„*Copiii* oamenilor săraci sunt mai de ispravă decât ai bogaţilor".

„O populaţie cu cât este mai numeroasă cu atât face dovada că are şi un suflet sănătos. *Un trup sănătos vine dela un suflet sănătos*".

„In România mor anual peste 100.000 de copii (jumătate din ei pier chiar *în luna dintâiu*").

„Preţul cel mare al învăţăturii nu e în mulţimea lucrurilor învăţate de copil, ci în felul *cum* le află dela mama şi tatăl lui, şi cum le simte".

„*Senzaţiile nu vin* despărţite totdeauna, ci mai adeseori împerechiate".

„*Deschide* toate uşile şi ferestrele prin care poţi căpăta ştire despre un lucru".

„*Nu lăsa* să se strecoare în mintea copiilor asociaţii false între reprezentări".

„Capitolul asociaţiilor e cel mai însemnat în catehismul pedagogului, — e întocmai ca busola pentru marinar".

„*Memoria* vizuală (a văzului) sporeşte până la 15—16 ani şi în genere e mai puternică decât cea auditivă".

„*Memoria* sentimentelor e slabă între 9—12 ani şi se întăreşte abia spre epoca pubertăţii".

„*Observi* că elevul cutare sau cutare s'a cam deochiat. Pricina nu e o rea voinţă, ci *o prefacere venită cu etatea*".

„Lecţii prin lucruri va să zică învăţătură căpătată prin muncă. *Munca ta să te înveţe*, nu vorbele unuia şi altuia. Astfel de învăţătură şi-a dobândit Adam numai după isgonirea din raiu, când a devenit muncitor cu braţele (făcându-şi unelte, arme, vânând sau lucrând deadreptul pământul). *Munca l-a făcut om*" [1]).

„Fröbel a ghicit, între alţii, însemnătatea muncii. El a descoperit adevărul: că nimic nu intră în sufletul copiilor, dacă nu se leagă cu această pornire firească a lor spre lucru".

„Când un Neam îşi pierde portul şi limba, e pe veci pierdut. Cine părăseşte haina părinţilor, îşi părăseşte Ţara (chiar dacă rămâne în hotarele ei). Luând portul altuia, te-ai făcut robul lui; mărturiseşti că gustul lui e mai bun decât al tău, ochiul lui mai ager decât al tău, şi judecata lui mai puternică decât a ta".

„Numai acolo cresc copiii mai bine, *unde sunt mai mulţi*. Unde e numai unul, acela e rebegit şi *fără îndemn* (un singur puiu la cloşcă").

„Deprinderile se dobândesc prin muncă". („Munca e calea spre *adevăr* şi spre *bine*. Prin muncă la moralitate").

„Deprinderile nu se pot dobândi decât prin muncă cu rost, *dar nu prin carte*".

---

1) Adam a fost „pedepsit" la muncă. (Munca îndreaptă pe om, îl cumineţeşte).

„Deprinderile nu se învaţă din cărţi, ci din *munca adevărată*".

„Munca proprie te face să preţuieşti strădania altora şi să o respecţi".

„Prin muncă devii bun cetăţean".

„Cine a pus şi a îngrijit un pom, nu va rupe pe cei publici de pe marginea şoselei sau pe ai altor oameni.

Cine a îngrijit de aproape o pasăre, o vită sau alt dobitoc folositor omului, acela ştie ce este un animal şi vorbe urîcioase nu-i vor ieşi din gură către aceste vieţuitoare sau către altele. Prin muncă omul se tămăduieşte de înjurături şi de vorbele rele".

„Trebue să se facă din fiecare ins un om de ispravă".

„Caracterul adevărat se dobândeşte prin muncă". („Copilul trebue îndrumat către *munci adevărate,* spre a-i forma *deprinderi tari*").

„Primitivii au mai mult caracter decât civilizaţii".

„Trecerea dela vorbă la faptă este începutul caracterului".

„Zicem cuiva că n'are caracter, când făgăduieşte c'are să facă ceva, dar nu se ţine de cuvânt. (Nu trece dela vorbă la faptă)".

„Prin caracter se înţelege apucăturile cuiva". (Ce caracter are? Ce apucături are?).

„Caracterul se încheagă pe încetul, prin colaborare între însuşirile moştenite şi cele adăogate în cursul vieţii.

Abia în mijlocul vieţii se desveleşte deplin caracterul adevărat al fiecărui om".

„Ca să fii pe deplin încredinţat de caracterul cuiva, vezi care e munca pe care o împlineşte el cu mai mare plăcere".

„Să se noteze mereu şi să se claseze an după an caracterizările despre fiecare elev, potrivit cu însemnătatea lor".

„Cu cât într'o familie sunt mai mulţi copii, cu atât ei ies mai bine crescuţi (educaţi)". Intr'astfel de familie ochiul mamei este mai neadormit; ea urmăreşte pe fiecare copil în parte, de fiecare se îngrijeşte; având mulţi, ea trebue să facă mult, — devine cu adevărat o pedagogă, se învaţă dela ei, are atâta observaţie către ei, atâtea constatări, poate să facă atâtea deosebiri între ei (ca sex, vârstă, înclinări, iuţeală şi aşa mai departe); pe urmă, „fiind un cârd, copiii se mai învaţă, fără să-şi dea seama, şi ei între ei"; au prilej să se observe unii pe alţii, se pot juca, lucrează câte ceva fiecare, păzesc vite, dau la cloci, leagănă şi poartă în braţe pe fraţi mai mici, şi câte altele pe care le îndeplinesc bieţii micuţi în casa unde ei sunt mulţi, iar părinţii săraci. Casa cu copii mulţi este astfel un prilej de felurită experienţă, de muncă, de mişcare; mama este aci mai cu luare aminte, mai trează; tuturor trebue să le facă cămăşuţe, etc., pe toţi să-i spele, să-i închine seara la culcare, ş. a. m. d.

Nu tot astfel este în casa cu un singur copil sau cu doi-trei. Aci mama ajunge la cheremul copiilor, ei poruncesc. „Sunt corconiţi (ca să nu răcească, etc.").

Trăiesc duşi de nas.

„Copilul este neîntrecut meşteşugar: Işi face arc, praştie, suliţă, sulă de lemn sau dintr'un ghimpe, cuţit dintr'o aşchie, roată fără spiţe, tilincă, sfârleză, găitan şi atâtea altele“ *).

„Incordându-şi voinţa şi disciplinându-şi-o, copilul capătă caracter (poate trece dela vorbe la fapte“).

„In jocurile lui, se văd îndeletnicirile străvechi ale Neamului (sau Neamurilor) din care face parte“.

„Se poate munci ceva chiar cu copiii de 7 ani, în trebile meseriei ori ale plugăriei: glugă din pânză sau hârtie, un arc cu scripet, o leasă de prins peşte şi altele“.

„Individul este în mare parte produsul muncii celorlalţi (muncii sociale)“.

(„Fiecare om este ca Neamul din care face parte. Este greu a-l desprinde din acest Neam“).

„Copilul munceşte încă dela cei dintâi ani: Alătură imaginele (pozele lucrurilor sau faptelor) din mintea sa, le aşează într'un fel sau altul, le desface, iar le înşiruie şi aşa mai departe; ies astfel lucruri noi, *închipuite*“.

„De dimineaţa şi până seara, copilul e un muncitor neobosit, care cere mereu de lucru, — şi dă de lucru celor dimprejurul lui. Până la 7 ani, copilul învaţă nespus de mult: cam trei sferturi din capitalul cu care va păşi până la mormânt“. („Toată vieaţa omului nu-i decât o repetire mai pe larg a copilăriei“).

„Munca este un instinct“.

---

*) „Incordându-şi voinţa şi disciplinându-şi-o, copilul capătă caracter (poate trece dela vorbe la fapte)“.

„Numai ispitindu-l lungă vreme cu desfătările muncii, te poţi încredinţa de adevărata fire a unui copil. Numai pândindu-l mereu, să vezi dacă se îndeamnă singur la ceva".

„Activitatea copilului nu e numai joc". „Jocul e numai o îndrumare (introducere) spre muncă".

„Ceea ce citeşte cineva, apoi însemnările de pe marginea unei cărţi şi atâtea altele, pot fi adesea adevărate mărturisiri despre firea cuiva".

„Sufletul cuiva se vede în prieteniile ce leagă, în cărţile ce citeşte, pe faţa lui, în scrisul lui şi aşa mai departe".

„Educatorul să caute care sunt reprezentările ce se repetă în creierul unui copil, cu mai mare preciziune".

„Dacă iei seama *ce prinde* mintea unui copil, vei ghici îndată apucăturile lui". (Din Helvetius, pus în „Altă Creştere").

„Pentru a ghici însuşirile determinante ale unui om, ar fi necesar să poţi asculta gândurile lui cele mai ascunse". (Psihanaliză).

„Să dibuieşti care e însuşirea cea mai puternică a fiecărui copil, pentru ca să poţi să-i dai *îndrumarea cea mai rodnică* şi pentru el şi pentru societate (obşte)".

„Nu prididi un copil cu învăţături pe care creierul lui nu le poate cuprinde".

„Copilul se simte foarte cinstit când i se dă voe să ia parte la lucrările celor mari".

„Cine s'a învăţat a plivi un strat, acela învaţă *răbdarea* şi *luarea aminte*. Cine va uda la timp un copăcel, acela se va deprinde cu *grija* şi *rânduiala*.

Cine va stârpi din timp culcuşurile de omizi depe crengi, acela se va obişnui cu *curăţenia*".

„Munca, oricare ar fi ea, lasă urmele ei nu numai în pamlă, ci şi în creier: deşteaptă anume simţiri şi aduce pe buze anume *cuvinte. Cum munceşti, aşa gândeşti şi tot aşa vorbeşti*". (Prin muncă, la limba maternă şi la păstrarea ei curată).

„Muncind (în deosebi cu braţele) îţi împuterniceşti trupul şi *sufletul*".

„Muncind, poţi cunoaşte deplin lumea dimprejur, poţi preţui valoarea lucrurilor şi a *oamenilor*".

„*Creerul* n'are spor până nu se desvoltă organele simţurilor şi îndeosebi *mâna* şi *ochiul*. Pe copiii tâmpi de minte, doctorii îi ademenesc să muncească cu mâinile, ca să puie în lucrare ochii, auzul, muşchii şi alte mădulare. Şi, cu acest chip, *îi deşteaptă*".

„*Dacă nu veţi lăsa pe copil* să muncească în legea lui, după puterile lui, *creerul nu creşte*".

„*Nimic nu* învaţă omul deplin, până nu munceşte. Până nu pune mâna, să lucreze, să greşească, să se îndrepteze singur şi să capete o îndemânare tot mai mare, zadarnică e orice vorbă".

„*Când munca se opreşte,* şi capul se goleşte. (Cine n'a mai cosit de ani de zile, nu mai ştie ce e coasa; cine a zăcut luni sau ani în pat, acela uită şi mersul, măcar că l-a învăţat chiar din pruncie)".

„*Cu cât omul* munceşte mai mult, cu atât se face mai deştept, mai puternic şi mai fericit".

„*Munca ne dă caracter*".

„*Temelia caracterului* se pune până la 7 ani".

„Munca îţi dă putere. Şi *numai cel care e mai puternic poate avea caracter*".

„*Munca singură,* adică *fapta,* nu vorba, dă deprinderi. Iar cine vrea ca vorba să îndrumeze vieaţa copilului său, e întocmai ca cel care ar privi un râu şi i-ar fluiera, îndemnându-l să-şi strângă apele într'un singur vad".

„*Munca adevărată* trebue să fie *ştiinţifică, liberă* şi *creatoare*".

„*Munca îl înalţă pe om* până la fericirea desăvârşită".

„*Munca îl duce pe om* la împăcarea cu sine însuşi (la linişte, seninătate)".

„*Helen Keller* (născută la 1880, în Statele Unite), a orbit la un an şi opt luni după naştere. Tot de atunci a rămas surdă şi mută.

A învăţat numele lucrurilor fiind pusă să le pipăie, iar apoi i se scria cu degetul în palmă ce sunt ele.

Timp de doi ani şi mai bine s'a chinuit cu astfel de învăţătură.

A ajuns să scrie apoi şi ea cu degetul, în palma învăţătoarei, ceea ce voia să-i spună. Pe urmă a trecut la pipăitul mişcărilor buzelor învăţătoarei, în timp ce îi vorbia.

La 15 ani ajunsese să priceapă ce spun alţi oameni, punând mâna pe gura lor când ei vorbiau".

„*Mâna e dascălul creierului, iar prin creier, al întregei făpturi omeneşti*".

„*In 1917* a sosit o arătare de om la Bucureşti. Il chema Untan, în vârstă de 65 ani. Era fără mâini, din naştere.

El se folosia de picioare: se spăla, se rădea, se îmbrăca, mânca, întorcea foile cărţii, ba cânta şi din vioară". Tot munca.

„Aplecările moştenite dela părinţi au mare însemnătate. Profesorul (educatorul) trebue să le cerceteze, să le cunoască".

„Pedagogul să ghicească aplecările copilului, să înlesnească desvoltarea celor bune şi să împiedice pe cele primejdioase de a creşte".

„Educatorul să-şi dea seama: ce se poate şi ce nu se poate în fiecare etate".

(„Sufletul se schimbă cu etatea. Omul e în necurmată prefacere").

„Puterile se deşteaptă rând pe rând în făptura omenească. Ele trebuesc sporite *la timpul lor*".

(„Fiecare lucru, măcar cât de mic, trebue făcut *la timp* şi cu cea mai straşnică îngrijire").

„Trebue căutată individualitatea copilului. Dar trebue cercetată în acelaş timp, dacă nu mai întâi, individualitatea Neamului din care el face parte".

„Rousseau a descoperit pe copil în om. Pedagogul de azi trebue să descopere pe Neam (Naţiune) în copil"[1]).

---

1) „Dintre pictorii noştri, cel mai mare este Grigorescu. Mare fiindcă a fost naţionalist, a pus pe pânzele lui numai ceea ce este românesc, din Ţară: ciobani păzind oile, care cu boi, drum greu, torsul lânei şi atâtea altele.

Dintre pedagogi, cel mai mare va fi acela care va da o îndrumare românească, din izvoare româneşti, potrivită cu felul de gândire şi de traiu al Românului, cu Ţara, cu trecutul şi cu viitorul ei".

„Pedagogul care nu cunoaşte sufletul Neamului, face un lucru sarbăd sau chiar vătămător".

„Până la Rousseau, copiii erau priviți ca niște oameni maturi, doar de un format mai mititel".

(„Rousseau cerea ca omul să-și ia dascăl acasă pentru copii". Deci învățământul particular?).

„Ii trebue dascălului o răbdare îngerească".

„O singură faptă le va spune copiilor mai mult decât o sută de vorbe cu privire la grijă, milă, prevedere și alte însușiri".

„Poartă-te bine și laudă cu însuflețire purtarea unui copil care-ți place; vorbește apoi cu scârbă despre purtarea care nu-ți place la altul și vei vedea că copilul se întoarce după sfatul tău, cum floarea soarelui se îndreaptă după soare".

„Injosind pe cineva, îl sălbăticești. (Țiganul e mai spurcat la vorbă decât clăcașul, iar acesta rareori se ridică în vrednicie alături de moșnean)"[1]).

„Asprimea dascălului față de școlarii neînzestrați și răi, *poate să-i deprindă rău și pe ceilalți care sunt buni și ascultători*".

„Să biruiești sălbăticia prin blândețe".

„Nu poți aștepta bărbăție în luptele vieții, dela acela care s'a deprins să tremure de teama altora, — chiar când are dreptate. Mamele, pentru aceasta, nu trebue să-și dăcuie copiii ori să și-i snopească în bătăi".

---

1) „La Români, obiceiul d'a bate pe țigani, d'a-i schingiui chiar, dusese la lovirea și a soției în casă, a semenilor și copiilor.

La munte, unde n'au prea fost moșii boierești și lipseau țiganii, obiceiurile au fost și ele mai blânde.

Ciobanul bate vitele mai puțin decât plugarul dela șes".

„Firea cuiva (a unui copil) o poţi drege, dacă isbuteşti să-i adaogi o sumă de obiceiuri tari".

„Copiii mijlocii sunt mai uşor de îndreptat decât alţii".

„Omului nărăvit nu-i vine minte cu una cu două".

„Voinţa atârnă de sănătatea omului, în bună parte".

„Bolnavii şi oamenii molâi *nu pot voi.* Gândul lor se înşiră lămurit în cap, dar *nu pot...* n'au tăria *de a-l opri locului* şi de a face creierul lor să vibreze tare".

„Lipsa de ocupaţii serioase şi de ideal moral, atât la femee, cât şi la bărbat, iată buba cea mai primejdioasă a societăţii noastre".

„Trebue dată educaţie (înrâurire, îmbunătăţire) gloatelor (tinerilor şi vârstnicilor), tuturor, nu numai copiilor".

„Un stat este cu atât mai înaintat, cu cât grija lui de educaţia cum trebue a mulţimii este mai mare".

„Ca să sprijinim oraşele, trebue să ne întoarcem cu faţa către sate. Ridicând satele, ridicăm oraşele".

„Intr'o ţară, tineretul este mai numeros decât pătura matură sau cea îmbătrânită".

„Omul s'a sălbăticit prin vânătoare. Vânătoarea înseamnă războiu (războiu vieţuitoarelor pădurii şi câmpului). De aci războiu apoi şi cu oamenii. Omul vânător a schimbat vieţuitoarele din blajine cum erau în sperioase şi fricoase. Le-a sălbăticit. Omul vânător ucide mai mult decât îi trebue, numai pentru plăcerea de a ucide".

„Câinii ciobăneşti aproape nu mai latră, se înţeleg cu omul prin semne".

„Omul a îmblânzit pe unele animale, dar pe altele le-a speriat sau chiar le-a stins sămânţa cu totul".

„Vitele sunt aşa, după cum e şi stăpânul care umblă cu ele".

„Animalele de prin circuri sar *cum nu le e voia*".

„Bătul de pe spinarea boului alunecă şi pe spinarea femeii şi a copiilor".

„La Români, vitele sunt un fel de mucenici (atâta ce sunt de bătute). Streinii plătesc mai puţin pieile vitelor din România, din cauza multelor dungi şi locuri slabe ce au de pe urma bătăii".

„Cine e deştept şi omenos, acela îndrumează calul şi boul numai cu vorba. *Omul deştept nu bate*".

„Cărţile, chiar cele mai învăţate, se prostesc cu vremea; pe când un scriitor original rămâne totdeauna tânăr".

„Intr'un timp învăţaţii se găsesc mai mult în cutare loc. Câteva veacuri mai târziu ei se întâlnesc cine ştie în care altă ţară. Tot astfel cu marii zugravi, cu războinicii şi descoperitorii".

„Lupta se dă şi între copaci (între mesteacăn bunăoară şi alţi copaci, încât nu poate acesta să se înmulţească după voe)".

„Celui ce are şi *munceşte,* toate îi vor spori".

„Muncitorii au şi ştiinţă şi caracter şi sănătate şi avere".

„Copiii oamenilor muncitori au mai mult miez la vorbă, mai multă pricepere şi chiar mai multă

putere, decât cei ce ajung vârstnici, fără să muncească".

„După naştere, celulele nervoase nu mai sporesc *ca număr,* cum sporesc celelalte celule ale trupului, dar sporesc *ca mărime* şi ramificaţii".

Unele nedumeriri

„Mintea vine (se desvoltă) dela muncă".

Fără îndoială, aşa este. Totuşi se întâmplă că se găsesc deştepţi şi printre cei ce nu muncesc. (Sunt atâţia elevi leneşi prin clase, care întrec în deşteptăciune chiar pe premianţi. Şi între învăţaţii lumii se găsesc şi de aceia care n'au fost chiar aşa de muncitori).

S'ar părea deci *(şi d-l prof. Mehedinţi o spune în alt loc din carte)* că deşteptăciunea (priceperea) este mai de grabă un dar dela Dumnezeu.

Desvoltarea ei va fi poate numai o elasticizare (întindere) a ei, după nevoe[1]).

„Copiii eminenţi (deosebit de înzestraţi) îşi găsesc singuri drumul în vieaţă, chiar dacă n'au avut dascăli destoinici care să-i îndrumeze".

Intr'adevăr.

Grija de învăţământ, în asemenea caz, ar cuprinde pe cei mulţi şi mai puţin înzestraţi.

Şi către toţi, eminenţi sau mai puţin înzestraţi, şcoala s'ar îndrepta cu gândul de a le da bună creştere.

---

1) Ea ar fi ca o unealtă pentru om în lupta vieţii, ca o armă.

„Şcoala bolnavă din prezent" este mai bună sau mai rea decât cea din trecut? (Căci şcoala din trecut, aşa cum a fost ea, a dat totuşi oameni de seamă Ţării). Pare că tocmai mulţimea greutăţilor ce se ivesc în calea şcolarului, îl cuminţesc, îl învaţă [1]).

„Deprinderile se dobândesc prin muncă".

Bine zis, dar derbedeii prin ce şi le dobândesc? Fără îndoială, d-l prof. Mehedinţi se gândeşte aci la *bunele deprinderi.*

„Copiii de oameni bogaţi rămân slăbănogi la trup şi la suflet, din cauza trândăviei în care trăiesc".

De sigur. Totuşi mai pot fi şi alte cauze care le aduc slăbănogeala: reaua ereditate, lectura ce o au, filmele la care se duc, credinţele părinţilor, slugile din casă şi altele.

„Dacă vrei să ridici pe muncitor, trebue să începi *cu capul, nu cu stomacul.* In niciun caz cu cartea".

Poate ar fi bine ca deodată cu îndrumarea să se îmbunătăţească şi traiul muncitorului (cum făcea Pestalozzi).

„Omul s'a sălbăticit prin vânătoare".

Nu cumva se poate spune şi altminteri? Adică: Vânătoarea aduce omului sănătate („iar cine are sănătate are voinţă, împlineşte făgăduiala, este de caracter", după cum arată d-l prof Mehedinţi), voioşie, îi alungă gândurile negre, îl fereşte de a cădea în desfrâu, îl face să vadă pe Dumnezeu şi puterea Lui?

---

1) Herbert Spencer le zice *senzaţii de rezistenţă.*

Ar fi de văzut: Unde se vânează mai mult în Ţară?

Dacă la munte, atunci locuitorii de aci ar trebui să fie răi, deosebiţi de ceilalţi din Ţară.

Se întâmplă însă tocmai dimpotrivă: „La munte, zice d-l prof. Mehedinţi, obiceiurile au fost şi *ele mai blânde*. Ciobanul bate vitele mai puţin decât *plugarul* dela şes".

„La Negri, femeea şi astăzi duce greul casei, pe când bărbatul duce viaţă războinică. Femeea e *blândă;* bărbatul *dimpotrivă".*

Nedumerirea este: Dacă femeea face (înrâureşte) pe bărbat (Eva stăpâneşte pe Adam, el ascultă de ea), nu va fi putut oare Negresa să dea din firea ei cât de puţin bărbatului?

„Munca îţi dă putere. Şi numai cel care e mai puternic poate avea caracter".

Se văd însă atâţia inşi puţintei la trup, dar totuşi sufleteşte oameni întregi. (Prâslea, în basmele Românilor, este mic de ani şi la trup, dar totuşi cel mai voinic, mai *priceput*).

„Bolnavii şi oamenii molâi nu pot voi".

Va fi aşa în bună parte. Sunt totuşi şi cazuri de voinţă în acest fel de lume.

Se pare că voinţa este tocmai unde este *neputinţa.* (Cel care isbuteşte nu se poate spune că are mai multă voinţă decât cel care *încearcă* zadarnic).

„Memoria vizuală sporeşte până la 15—16 ani şi în general e *mai puternică* decât cea auditivă".

Pare că este însă altminterea: Senzaţiile de auz durează mai mult decât cele vizuale.

„Mutările dascălilor, care strică lucrului de educaţie", despre care spune d-l prof. Mehedinţi.

Netăgăduit că strică; dar mai rău este când nu se aşează fiecare la locul lui.

Mutările, în cele mai multe cazuri, tocmai lucrul acesta îl urmăresc: Să aducă pe dascăl mai la locul lui, *într'un mediu mai propriu lui,* lângă familia şi strânsura lui, mai aproape de părinţi bătrâni ce au nevoe de sprijin sau de copii ce urmează în şcoale ce se găsesc numai în anumite oraşe.

Ele (mutările) vin par'că tocmai să ajute lucrului de educaţie. (Căci nu se poate face bună creştere decât când este *„drag de lucru",* cum bine spune însuşi d-l prof. Mehedinţi).

Acest „drag de lucru" este de văzut în ce măsură pot să-l aibă dascăli svârliţi într'o parte sau alta a Ţării, fără nicio socoteală, unde ei nu pot să se aşeze, să întemeieze sau să-şi strămute familia [1]).

„Şcoale secundare în mediu rural"?

Bun lucru, dar greu în faptă.

Dacă este vorba de o mutare la sat a şcoalelor secundare, să se mute mai toate.

Facultăţile înşile, măcar unele dintre ele: cea agricolă, cea pedagogică, cea de teologie, cea de medicină veterinară, cursurile de geologie, zoologie, botanică şi altele, ar trebui să fie aşezate la ţară.

„Dascăli mulţi sau dascăli puţini şi buni", este şi acesta un lucru nu tocmai lămurit. Nedumerirea:

---

1) Să se facă *numiri bune* din capul locului, ca să nu mai fie nevoit dascălul la mutări în urmă, una după alta, până să se aşeze la locul lui.

Este vorba de dascălii puţini din trecut (de ţară şi de oraş), care, aşa cum au fost, au făcut treabă? Adică: Se găseşte bună o şcoală a trecutului, care însă este arătată şi ca rea?

Sau e vorba de o mână de dascăli buni de aci încolo, fără multă asemuire cu cei care au fost altădată?

* * *

Nu se arată bine rostul agronomului în vieaţa satului. (Agronom care *să pună mâna pe coarnele plugului,* nu boier cu mâinile în buzunar).

Câteva păreri ce se pot desprinde pentru legea şcolară, din cartea „Altă creştere".

D-l Mehedinţi este pentru o şcoală cu adevărat *activă.*

O şcoală apoi care să dea bună creştere, — să scoată *oameni.*

Pentru aceasta trebuesc programe analitice noi, *mai simple.*

Trebue să se înveţe mai puţin şi să se lucreze mai mult. Adevărata învăţătură vine din muncă în câmp, grădină, atelier, pădure ş.a.m.d. Munca *te învaţă.*

Trebue mers către o bună creştere tot prin muncă, *nu prin sfaturi.*

In locul atâtor metode de învăţământ, să s'aleagă una singură: *munca.*

Cunoaşterea sufletului copilului este lucru de mare însemnătate în şcoale. Aparatele şi testele poate că ajută, poate că nu. Ceea ce ajută însă

cu adevărat la cunoaşterea sufletului copilului, este munca proprie a acestuia.

Studiul individualităţii, în chipul acesta, nu mai este un lucru care să sperie pe dascăl. Ii trebue dascălului numai ochi să vază.

Să meargă lumea la şcoală, aşa cum se duce la biserică. (Biserica nu dă amenzi; *să nu le mai dea nici şcoala).*

Ne trebuesc alţi dascăli, *nu alte legi.*

Pedagogul este un îndrumător *al Neamului.* Fapta lui să ne înveţe.

Şcoalele şi ele sunt *pentru Neam,* şi numai după aceea: şcoale de meserii, de negoţ, de preoţi ş.a.m.d.

Orarul mai mult strică în şcoale. Să luăm pildă dela muncitorul din grădină şi câmp. O zi încheiată lucrează omul în grădină, şi nu-i ajunge, şi trece şi în cele următoare. Tot astfel trebue să facă şi dascălul. La lucru deavalma cu elevii, ca în unele şcoale americane, fără gândul la orar, la ducă.

Elevii să-ţi fie ca şi copiii tăi proprii. De ai tăi proprii te îngrijeşti numai câte o oră două pe săptămână? Nu.

Cel mai bun învăţător este mama însăşi.

(Vom putea avea însă mame? D-l prof. Mehedinţi nu ne-o spune în această carte, dar lasă să se înţeleagă că de acum încolo o treabă a Statului trebuie să fie şi *căsătoria* tinerilor. Să nu mai fie în ţara aceasta burlaci şi fete îmbătrânite; să nu mai fie apoi familii fără de copii. Să fie lăsaţi să se nască atâţia câţi dă Dumnezeu).

Lucrul de educator este un lucru greu. Totuşi nu trebue să ne descurajăm. Să începem lucrul de

îndreptare încredinţându-l la *puţini* dascăli şi la mame câte se vor găsi în stare să-l facă. Pe urmă, cu încetul, se vor lua şi alţii după ei.

Adevărata şcoală a omului este casa şi gospodăria părintească, apoi satul însuşi şi biserica. Numai după aceea se pot aşeza şi celelalte şcoale, orânduite de Stat. (Săteanul, analfabet cum poate să fie el, îşi are casă, gospodărie, sat, biserică, pe care şi le întocmeşte singur, — *nu-i sunt date de Stat*. Ce-i dă Statul el priveşte cam cu neîncredere, dacă nu chiar cu nepăsare).

„Mai bine şcoale mai puţine dar bune, decât multe şi rele".

Timpul (anii) din şcoală trebue scurtat. Şi se poate scurta, scoţând din şcoale atâtea lucruri de prisos care s'au tot îngrămădit aci. (Ierburi cunoscute de copil cu ochii şi mâinile lui, i se dau din nou în şcoală, cu poze şi vorbe, o pierdere de timp zadarnică. Se intuieşte din poză (din carte) pisica, oricât copilul o cunoaşte şi o prea cunoaşte de acasă.

Câte alte lucruri de prisos apoi! Câtă pierdere de vreme şi de avânt!).

Pentru d-l Mehedinţi *graba* de a avea dascăli mulţi, ca să umpli golurile, este o greşeală. Cu puţini se face mai bună treabă. (Puţini, dar cum trebue).

Deasemenea nu este par'că de părere să se dea învăţătorului o singură clasă, (iar clasa să fie formată din cât mai puţini copii). Cu mai multe clase se poate ajunge pare-se la mai bună treabă.

Mulţimea elevilor învaţă şi pe învăţător şi se învaţă şi pe ei înşişi. Ei formează în şcoală un

fel de mic sat; cunoaşterea între ei este mai deplină (şi cine cunoaşte pe altul, se cunoaşte pe sine; prin altul, te vezi pe tine însuţi); cresc poate mai într'un gând şi o simţire, mai strânşi unii de alţii.

Şi apoi se poate lucra cu mulţi elevi, fiindcă în şcoala cum o vede d-l Mehedinţi are să fie *treabă* adevărată, *care prinde pe copii* (căci copilul atâta este de dornic să lucreze), iar nu *„lecţii"* după tipic ca astăzi.

Dascălul satului este preotul întâi. El învaţă pe toţi: pe mic, tânăr şi bătrân. Chipul cum dă îndrumare biserica ar trebui să treacă şi în şcoale. Să se folosească mult cântarea; să se treacă odată pe lună prin casele tuturor oamenilor (fie că au sau nu copii la şcoală); să se facă *lecţii* în casele oamenilor, aşa cum se fac de preot slujbe: sfeştanie, maslu.

Pentru aceasta ar trebui, şi d-l Mehedinţi o spune, ca viitorii învăţători să fie seminarişti. *Seminarul să dea şi preoţi şi învăţători.* Iar învăţătorul să fie, la caz, şi cântăreţ bisericesc (dacă are glas şi este loc liber). Să poată însoţi pretutindeni pe preot. Să aibă astfel şcoala sfinţenie, cum are biserica. (In niciun caz să nu fie dată pentru baluri sau întruniri politice, aşa cum nu este dată nici biserica).

In chipul acesta, fiind din aceeaşi şcoală, poate s'ar mai curma şi certurile (neînţelegerile, pizma) dintre învăţător şi preot, mai ales la sate. (La oraş, se pare, nu se duşmănesc atâta).

Elevii de şcoală secundară *aşezată în oraş* se înstrăinează: iau alt port, îşi pocesc limba, nu mai

pun mâna să facă treabă acasă (sunt domni), cântecul lor nu mai e cel al satului şi deasemenea nici jocul lor. Prin ei se strică bunele orânduiri dela sat (ei nu mai ţin posturile, nu se mai împărtăşesc cum este datina, nu mai iau în seamă obiceiurile pomenite, îşi tae părul (fetele), îşi spoiesc faţa şi unghiile, băieţii se dedau la băutură şi alte blestemăţii).

In şcoală să nu se bată. Dascălul să fie ca un părinte: răbdător, blajin, *un prieten al elevilor.*

„Trebuesc şcoale pentru gloate" (grija de a pregăti *mediul copilului).* D-l Mehedinţi nu ne spune aci cam ce ar trebui să fie aceste şcoale. D-sa însă spune: Mama, preotul, învăţătorul şi agronomul, aceştia sunt dascălii satului (şi desigur tot ei şi ai târgurilor).

Şcoala gloatelor ar fi astfel lucru făptuit de preot în biserică, de învăţător trăind în mijlocul ţăranilor şi fiind el un neîntrecut agricultor, de agronom (plugar el însuşi) în câmp sau făcând alt lucru, după cum este la munte, la deal, la şes sau la baltă.

Cetitul în această şcoală a gloatelor îl vor face cei care ştiu carte. *Iar cartea gloatelor, aceasta este un mare* lucru şi oricare legiuitor şcolar trebue să-şi îndrepte gândul către ea [1]).

---

1) Manualele din şcoala primară şi unele din cea secundară le face Statul.

Dar cartea gloatelor cine o face?

(Dumineca poporului, de pe vremuri, scrisă pentru gloate, n'ar putea ea să iasă iarăşi?)

Cât pentru mame, ele au Biblia. (Poate însă ar trebui o carte încă şi pentru ele, de igienă, bucate, gospodărie, psihologie şi istoria Neamului).

Despre legea şcolară ce este pe cale să se facă

1. Să se treacă în lege şcoale pentru dascălii dela catedră; — să se dea un ideal vremii noastre, şcoalei româneşti [1]). Legile, oricât de bune, nu fac două parale *fără dascăli.*

2. **Inspectori peste învăţători să fie profesori din cursul secundar** (iar peste secundari, *universitari).*

3. Definitivat şi înaintare la gradul II *nu prin examene de carte,* (adeeaşi carte din şcoala normală), de cunoştinţe (care examene nu îmbunătăţesc câtuşi de puţin învăţământul), ci prin cercetarea la faţa locului a învăţătorului, pe negândite şi de mai multe ori, în cursul celor 3 ani, de către profesorii şcoalei normale şi ai liceelor: profesori de pedagogie, istorie, agricultură, ştiinţele naturale, gospodărie şi alţii, care, astfel, *să îndrumeze* pe fostul lor elev, — să ajute şi ei mai departe la lucrul pentru Ţară ce se face prin acesta. Să se facă examenele acestea (definitivat şi gradul II) în grădina cu pomi a învăţătorului, lucrând laolaltă ucenicul cu foştii lui maeştri (învăţător şi profesori-comisie) [2]), în ogor, stupină, ş. a. m. d.

---

1) Acesta poate fi: *„Să facem Români"* (să ne întărim Neamul).

Un traiu mai bun (dreptate, pâine, *suflet sănătos)* într'o Ţară aşa de bogată.

2) Intr'o vreme când spre slujba de învăţător nu prea dedea buzna nimeni, examenul de definitivat îşi avea rostul lui: Unor dascăli de adunătură, cum s'a nimerit, cu 1—2 clase de liceu sau cu o altă şcoală decât cea normală, tre-

Şcoala normală să nu-l părăsească pe elevul ei ajuns învăţător, oricâtă trecere de vreme s'ar aşeza dela luarea diplomei.

Dimpotrivă: Satul învăţătorului să fie şi al şcoalei normale; şcoala lui primară să fie şcoală primară şi a şcoalei normale.

Şcoala normală să-şi aibă drept câmp de lucru şi de experienţă *un judeţ întreg,* — şi să răspundă de bunul mers al şcoalelor acestui judeţ (şcoale primare), de sănătatea trupească şi sufletească *a locuitorilor* şi de pilda bună şi gospodărească pe care să o dea învăţătorii.

Să-şi spună cuvântul ei la *numirea* acestora, la mutarea lor într'altă parte, la căsătoria lor, la pedepsirea lor ş.a.m.d.

---

buia să le cauţi cunoştinţele şi dacă pot îndeplini „meşteşugul" de dascăl. (Căci dăscălia era numai un „meşteşug", câtă vreme se încredinţa oricui).

După ce însă dăscălia a căpătat însemnătate şi s'au făcut şcoale normale multe şi cu multe clase (dela 4 la 5 clase, apoi 6, 7 şi în cele din urmă 8 clase), examenul de definitivat (examen de carte) nu şi-ar mai fi avut rostul.

Dacă el a dăinuit, se pare că aceasta se datoreşte politicei: Partidele politice voiau să-l aibă în mână pe învăţător (şi prin el pe săteni). —

Preoţii nu mai dau niciun examen după diplomă, ci-şi văd de lucrul lor *în tihnă.*

Profesorii secundari nu dau nici ei examen de definitivat, ci se definitivează pe bază de inspecţii: *prin lucrul din clasă.*

Îndepărtarea din învăţământ a cuiva să nu se mai facă prin examenul de definitivat, *că nu ştie; ci munca lui în şcoală să hotărască soarta lui.* („Orice pom care n'aduce roade, se taie şi se aruncă în foc").

Iar despre aceste roade să vorbească *inspectorii* (inspec-

Facultăţile să-şi aibă şi ele cuprinsul lor: Cea de litere şi filosofie şcoalele normale şi liceele, cea de teologie seminariile ş.a.m.d.

4. Învăţătorul dela şcoala de aplicaţie ia gradul I-iu *fără niciun fel de examen,* doar după un stagiu de 3 ani.

I se dă pentru muncă.

Lucrul lui aci la aplicaţie este *mai uşor* ca al colegului rămas la ţară. Cel dela ţară: n'are local de şcoală şi trebue să şi-l ridice; lucrează pe zile întregi; are copii de toată mâna (nu numai pe ales, cam cum este în şcoalele de aplicaţie); aleargă după lemne pentru şcoală, după hărţi, mobilier, cretă chiar şi alte mărunţişuri; este ţinut apoi să facă cor la biserică, să instruiască pe premilitari şi alte lucrări pentru săteni.

Dincoace, la aplicaţie, mai toate *sunt de-a-gata.*

La sat vin inspecţii, se pomeneşte bietul dascăl cu reclamaţii, anchete; luptă apoi din greu cu nevoile de tot felul, ale lui şi *ale copiilor.*

Dincoace, la aplicaţie, nu intră revizor sau inspector; singurul inspector este profesorul de pedagogie, cu care te înveţi dela o vreme; eşti la adăpostul lui de orice (el răspunde); şi ai chiar şi destul răgaz, căci sunt normaliştii înşişi care ţin

---

tori cu adevărat). Incheierile lor, ale mai multora, cu drept de apărare pentru învăţător în justiţie, să aducă înlăturarea lui din şcoală, dacă e cazul.

Mai întâi să fie trimis la *cursuri de repetiţie.*

Cursuri de repetiţie da (oricât şi ele arată lucrul de mântuială din şcoala normală); dar examene de definitivat ca acestea din prezent *nu.*

lecţii zile de-a-rândul, ceea ce nu e cazul cu dascălul dela sat.

După 3 ani: Unul (cel dela aplicaţie) iese de-a-dreptul învăţător de gradul I-iu, pe când celalt abia dacă ajunge la *examenul* de gradul II!

Desfiinţarea examenului de gradul II deci şi urmărirea tuturor învăţătorilor din Ţară, *pe teren*, timp de 3 ani, spre a li-se da (de sigur celor care merită) înaintarea la gradul I-iu, — după tragerea de inimă ce arată, după înfăptuiri, după purtare şi chipul cum sunt văzuţi de localnici, după pricepere, graiu neaoş, îmbrăcăminte lucrată în casă, după îndemânarea şi gospodăria ce o au (stupi, vite, grajduri, pomi, teascuri şi celelalte), ţinând seama de greutăţile întâmpinate în lucru, de strădania pusă, de exemplul ce a dat celor din jur, de câţi copii are şi *dacă are*, şi dacă este aplecat să mai şi citească şi ce anume.

5. Căsătoria dascălilor, fie de şcoală primară, fie secundari sau de Universitate, trebue *sfătuită* şi *încuviinţată*.

Să se îndeletnicească Statul a se face însoţiri potrivite, dacă vrem să avem bune *mame*.

6. Să se dea grade profesorilor secundari, *dar pentru lucrul lor la sate, pe teren*, alăturea învăţătorilor şi ţăranilor. *Unii cu alţii să pună mână dela mână*[1]). Sau în târguri; *dar pentru înfăptuiri*.

---

1) Şcoala normală să formeze o mare familie cu şcoalele primare din judeţ.

Cercurile culturale la sate să se ţină luând parte şi profesorii de şcoală normală. Pe cât cu putinţă ele să se ţină în câmpul muncii: în ogor (la plug, prăşit, altoit, coasă, cojitul lemnelor ş.a.m.d.).

7. În loc de scrieri care se cer pentru căpătarea gradelor, mai bine să se facă şcoale (cum s'a mai arătat la începutul acestui capitol), în care să se cheme profesorii din prezent. Să-şi învioreze aci sufletul şi să fie luminaţi (dumiriţi) de lucrul nou ce li se cere prin legi. Dacă pentru tehnica armelor eşti chemat să faci concentrări 1, 2, 3 luni sau chiar mai mult, de ce nu s'ar face oare **concentrări şi pentru şcoală**, pentru a deveni mai bun dascăl?

8. Poate ar fi bine să fie lăsat *mai mult timp* copilul în sânul familiei, **la şcoala mamei.**

Dar şcoala aceasta a mamei să intre în gândul legiuitorului: ce trebue să fie ea.

O împuţinare a claselor şcolilor ar feri pe copil de tuberculoză, l-ar da zdravăn vieţii. Şi i s'ar lăsa şi avântul, iniţiativa. Mai puţină şcoală de carte deci şi mai mult învăţământ prin sine însuşi.

Şcoala primară cu 5 clase, de altădată, cu *un singur* învăţător pentru toate aceste clase, n'o fi dat ea roade mai bune decât cea din prezent cu 7 clase? (Şi dacă se face pe viitor cu 8 clase, este aceasta o chezăşie c'o să fie mai bine?).

Nu cumva în lume se întâmplă că tocmai aceştia cu mai puţine clase sunt oameni de seamă şi de ispravă chiar?

9. Şcoala trebue să fie *una singură* şi bună, în tot cuprinsul Statului.

Şcoalele particulare şi cele confesionale, este de văzut, dacă nu cumva tocmai strică bunului rost al unui Neam: fie încurajând pe deşuchiaţi (care în şcoalele Statului nu pot rămâne), fie dând minţii copiilor chipuri de gândire aparte, pe care nu le

au ceilalţi fii ai Ţării, fie făcându-i să vorbească mai cu drag altă limbă decât a lor, sau să vadă mai bune credinţele, vieţuirea şi năzuinţele altor neamuri.

Cu astfel de şcoale se ajunge nu la integrarea (aşezarea) copilului în Neam, ci la cu totul altceva.

10. Copilul şi tânărul să fie lăsat la lucrul părinţilor săi în câmp, în pădure ş.a.m.d.

Şcoala să vină ea acasă la copil şi la tânăr. Să nu se facă din ea o închisoare a lui pe atâţia ani de zile!

Mai puţine clase şi mai multe prilejuri de a-l învăţa pe copil *în chiar casa părintească.*

Să se aşeze **radio** *în fiecare casă,* **fără de plată.**

Cu radio în casele tuturor oamenilor, învăţătura se prinde uşor şi în scurt timp, se învaţă toată Ţara într'acelaşi chip şi munca din şcoale se uşurează (iar clasele pot deveni mai puţine).

Numai *dascăli buni să fie care să vorbească la radio.*

11. In şcoale se cântă puţin. Mai bună parte de cântare are ostaşul: Fiecare regiment îşi are *muzica* sa miltiară.

O oră de muzică măcar pe zi, **ascultată,** dela radio care să fie aşezat în fiecare clasă, ar fi un lucru uşor şi face mai mult decât zeci de ore de poveţe şi de lecţii de cuminţenie.

12. Să se noteze lucrul *în comun* al clasei (clasa întreagă).

13. Să se lucreze *deavalma, o jumătate de zi la acelaşi lucru,* numai să se facă cum se cade.

Nu însă învăţământ pe ore, care înseamnă o fuga,

fuga dela una la alta, pentru ca să te alegi la urmă cu nimica.

14. Să fie date şi clase mici licenţiaţilor (nu cum cere articolul 18 din ante-proiect). Cu atât mai mult lor, care se pricep altfel în pedagogie şi psihologie. Clasa I-a primară şi secundară trebue cu grijă încredinţată dascălilor. *Nu oricăror dascăli.*

15. Legile săteanului sunt proverbele lui. Cel ce vrea să-i dea noi legi, fie ele şcolare sau de alt soiu, trebue să se gândească dacă i se potrivesc. Nu numai şcoală pe măsură, ci deci şi **legi pe măsură.**

Strâns-a cineva laolaltă aceste proverbe, în privinţa şcoalei şi a chipului cum socoate săteanul că se capătă învăţătură, arătările lui despre suflet şi despre creştere?

16. Se înlătură profesorul de pedagogie, unul în fiecare şcoală de anormali? (Sunt 5 asemenea şcoale în toată Ţara, numai 5, care atârnă de Ministerul Educaţiei; şi nici în acestea să nu fie lăsat un om să facă cercetări?

Tot mereu să le luăm dela alţii (dela streini), iar la noi în Ţară ele să nu se poată face? Iată în legea Andrei, **la articolul 69,** se arată, între dascăli, la şcoalele de anormali, *întâi şi întâi* **profesorul secundar** *(de sigur cel de pedagogie).* Legea care urmează să se alcătuiască, uimitor lucru, *îl înlătură* **pe profesor!** Ca şi cum profesorul de pedagogie n'ar avea ce să caute într'o şcoală de grad primar, ca şi cum aceasta ar fi o înjosire pentru el! Ori poate se vrea să se arăte că trecerea dintr'un învăţământ în altul nu este îngăduită? Dar iată că prin

aceeaşi nouă lege se şi poate asemenea trecere: Profesori secundari pot fi aduşi *(şi e foarte bine)* ca inspectori generali (adică sfătuitori şi împreună lucrători) peste învăţători[1]).

Nu s'ar putea deci să se lase 5 profesori de pedagogie şi în şcoalele de anormali, **câte unul în fiecare?**[2]).

17. Invăţătorii din şcoalele de anormali *(mulţi din ei numai cu clasele primare)* îşi păstrează salariul avut până acum, adică *un salariu şi jumătate lunar* (ceea ce ajunge, la unii, până la 18.000 şi **24.000 lei lunar).**

Celor care vor fi numiţi de aici înainte nu li se mai dă 50% peste salarul lunar, ci numai 20%. Foarte bine.

Sunt însă 2—3 învăţători licenţiaţi în aceste şcoale. (Doi poate la orbi Bucureşti).

Aceştia îşi păstrează, după anteproiectul de lege **(art. 56)**, salariul lor sporit cu 50%.

Mai primesc însă, următor aceluiaşi anteproiect de lege **(art. 155)**, încă 30% spor ca licenţiaţi. Deci primesc lunar un salariu întreg şi **încă 80% spor.** Adică aproape două salarii lunar!

Şi ce fac ei? Fac lucru pe care îl face oricare învăţător de sat în şcoala sa. *Poate chiar* **mai puţin,** căci în şcoalele de anormali, la orbi spre exemplu,

---

1) Tot ei profesorii sunt în comisia care încuviinţează (aprobă) cărţile de curs primar. La şcoala de aplicaţie apoi, nu lucrează profesorul de pedagogie cu elevii de curs primar?

2) Sau să se treacă aceste şcoale ca şcoale de aplicaţie pe lângă şcoalele normale.

Se pot trece pe lângă Facultăţi chiar.

nu este desen *(deşi ar putea să fie)*, nici caligrafie; apoi pentru muzică, gimnastică şi lucru manual sunt maeştri; elevii sunt mai puţin sburdalnici decât cei normali, deci dau mai puţin de lucru dascălului; mai sunt şi pedagogi în ajutor, secretar, deci atâtea înlesniri pe care bietul învăţător de sat *nu le are*.

Este deci drept ca acesta să primească un singur biet salariu pe lună, iar colegul ajuns *prin întâmplare* în şcoala de anormali *să ia aproape* **două salarii?**

18. Locuinţe făcute de Stat pentru directori de şcoale şi *inspectori* (art. 62), bun lucru.

Dar numai pentru ei? Poate că ar trebui întâi şi întâi locuinţă pentru învăţătorul ce munceşte din greu şi e sărac şi *are o casă de copii*.

Grija legiuitorului către familie trebue să se îndrepte astăzi. Aceasta este porunca vremii pe care o trăim.

19. Oprirea transferărilor, timp de 3 ani, pentru cei noui numiţi în învăţământul secundar sau încadraţi, a mai fost şi în timpul lui Andrei *şi n'a dat roade*.

Ea ţine pe dascăl cu sila într'o localitate pe care n'a dorit-o. Iar dacă în timpul acestor 3 ani se ivesc catedre în localităţi unde-şi are soţia, ori casă, ori pământ, ori **mediul prielnic** (căci omul, ca şi o plantă, se simte mai bine şi aduce roade numai într'un mediu care să fie al lui propriu: munteanul la munte, cel din şes la şes, Basarabeanul în Basarabia, Bihoreanul în Bihor ş.a.m.d.), el se uită lung căci nu poate să se mişte; pierde ocazii cu care nu se va mai întâlni poate niciodată.

Dacă învăţământul (programa) astăzi ţine seama

de ţinuturi, aşezările de dascăli la şcoale ar trebui să se facă şi ele, pe cât cu putinţă, tot aşa. *Numiri şi mutări pentru aşezarea sau aducerea în ţinutul de baştină.*

Numai astfel lucrul dascălului va fi cu toată tragerea de inimă.

20. Educaţia fizică în şcoale poate că aduce şi sănătate, muschi.

Se pare însă că acestea se capătă mai bine prin practica agricolă.

Rostul educaţiei fizice ar fi atunci altul în şcoale: să deprindă pe elev cu orânduiala. O gimnastică *a sufletului, dar.*

CUPRINSUL

	Pag.
Cuvânt de lămurire	3
Mihail Eminescu, articolele: Învăţământul clasic şi Educaţie şi învăţământ	5
Învăţământul clasic	6
Educaţie şi învăţământ	13
Ion Creangă	19
„Altă creştere“ de d-l *Simion Mehedinţi*	35
I) Critica şcoalei din prezent	35
II) Cum s'ar putea o îndreptare	40
A. Alţi dascăli	40
B. Dascălul cel mai de seamă este mama	47
C. Biserica este şcoala în care se învaţă mama	51
D. Învăţătorul	53
Unele nedumeriri	68
Câteva păreri ce se pot desprinde pentru legea şcolară, din cartea „Altă creştere“	72
Despre legea şcolară ce este pe cale să se facă	77

VEDERI

	Pag.
Fig. 1. Paraclisul şi chiliile dela Golia (pe copertă).	
Fig. 2. Teiul lui Eminescu, Grădina Copou-Iaşi	13
Fig. 3. Teiul lui Eminescu în luna Mai	17
Fig. 4. Bojdeuca din Iaşi	21
Fig. 5. Casa părintească din Humuleşti	27
Fig. 6. Casa din Humuleşti	33